
Дім
сад
город
9
1995

Юридичні консультації

Чи має право на спадщину племінник?

Брат приїхав до нас із Молдови. Ми його прийняли. З часом брат помер. В оселі продовжувала жити його дружина, котра не мала шлюбу з братом.

За життя брат узяв у нас будівельний матеріал собі на нову хату. Він з дружиною працював у колгоспі, а ми з чоловіком у районі.

У 1993 році братова дружина раптово померла. У день похорон невістки до нас вселився її племінник, котрого, можливо, коли будувалася наша хата, ще й на світі не було.

Отже, чи маю я право на будинок чи на його половину (хата на два ходи)? Чи має право родина нашої невістки на усю чи на половину хати? І взагалі, чи має право на нашу спадщину племінник дружини нашого брата?

Любов Семенівна Лазаренко,
288240, Вінницька обл.,
м. Ямпіль, вул. Комсомольська, 49

Членами колгоспного двору є особи, що фактично в ньому проживають і ведуть спільне господарство та зареєстровані в Погосподарській книзі у сільській Раді народних депутатів. Дружина брата, хоч і не перебувала в зареєстрованому шлюбі, але вважалась членом двору, якщо про це записано в Погосподарській книзі. Після смерті брата його дружина залишилась єдиним членом двору і спадкоємцем.

Після смерті дружини вашого брата відкрилась спадщина на майно.

Спадкоємців першої черги по закону, як можна зрозуміти з листа, немає. Спадкоємцями другої черги згідно Цивільного кодексу України (ст. 530) є брати і сестри померлого, а також дід і бабця померлого як з боку батька, так і з боку матері.

Отже, брати і сестри померлої дружини брата є спадкоємцями її майна. Племінників закон у числі спадкоємців не визнає.

Питання щодо відшкодування затрат на будівництво будинку, будівельні матеріали та догляд за померлими вирішується із спадкоємцем на умовах згоди, а у випадку спору — через суд.

Відносно того, що селянський двір на час смерті дружини брата уже не був колгоспним у даному випадку значення не має, бо померла була останнім членом двору. А в таких випадках, коли помирає останній член колгоспного двору, спадкоємство здійснюється на загальних підставах згідно Цивільного кодексу України.

І. Миронець,
юрист

Читачі радять, пропонують, запитують

Щиро дякую

Передплачую «ДСГ» щороку. В ньому дуже багато корисної інформації, порад, необхідних тим, хто має присадибну ділянку. Спасибі працівникам редакції за цікавий журнал.

Я охоче листуюся з людьми, які пропонують садивний матеріал. На жаль, не всі висилають те, що замовляєш, або взагалі не висилають. А людина сподівається, чекає.

Хочеться висловити велику подяку чесним і благородним людям, що швидко і точно виконують замовлення згідно із заявкою. Це — Біличук О. С. з Нововолинська, Ганжа В. В. з Черкаської обл., Грицай О. П. з Миколаївської обл., Васильєв В. О. з Харкова та ін.

Лисий,
Житомирська обл.

Гідний уваги

«ДСГ» виписую не перший і, сподіваюсь, не останній рік. Користуюсь рубрикою «Пропоную», багато разів висилала гроші і отримувала насіння.

Моя старенька мати казала, сміючись: «Тобі, дочко, в журналі кожен обіцяє гідне уваги, а ти придбаєш насіння, провозишся з ним, виростиш і побачиш гідне зневаги».

Бог суддя цим нечистим на руку «пропонувальникам». Я ж хочу через «ДСГ» від усієї душі подякувати В. В. Пакусу з Івано-Франківської області. Коли отримала його каталог, то зрозуміла, що самій буде важко розібратися. Адже тільки насіння помідорів він пропонував понад 100 сортів, деякі назви екзотичні. Написала, які саме помідори хочу вирощувати. В. В. Пакус виконав замовлення: за моїм описом надіслав насіння і назви сортів.

Овочі виросли чудові, не тільки я і моя родина милувалися ними, заходили сусіди, щоб подивитися та покуштувати. А моя мати сказала: «Життя прожила, а навіть не здогадувалася, що помідори можуть бути такими смачними і красивими!»

Не один раз зверталася до В. В. Пакуса і все, що він надсилав, відповідало опису.

Отримавши новий номер журналу, прочитала, що В. В. Пакус пропонує насіння вже 200 сортів помідорів. Впевнена, всі, хто вирішив звернутися до нього, залишаться задоволені. Тому дуже прошу редакцію журналу подякувати шановному В. В. Пакусу за його знання та допомогу таким, як я, городникам-початківцям.

А. Токар,
м. Кривий Ріг

Дякуємо за працю

Йоги кажуть: «Ви — те, що ви їсте». І це справді так. Адже їжа — будівельний матеріал для нашого тіла, джерело енергії. Мабуть, і основними ліками для хворого організму теж повинна бути їжа. Тому ми так високо цінуємо «ДСГ», який допомагає нам дізнатись про лікувальні властивості рослин і агротехніку їх вирощування.

Щиро дякуємо за те, що вона дає знання, так необхідні читачам.

В. Д. Вітик,
м. Львів

Буду їм слухняною дитиною

Шановні читачі! Можливо серед вас знайдуться добрі люди, які допоможуть мені і моїм дітям. Якщо вони похилого віку, буду їм слухняною дитиною.

Мені 20 років, маю двох дітей: дівчинку двох років і шестимісячного хлопчика. Чоловік п'є, жорстоко б'є мене, не працює, через що нас виселяють з гуртожитку. Я розлучуся з ним, бо далі так жити неможливо. Я можу і люблю виконувати будь-яку домашню роботу. Мрію про гарне село, де мала б змогу жити зі своїми дітьми і працювати.

Людмила Миколаївна Годіна,
256210, Київська обл., Березань 2, гуртожиток № 1.

Світ не без добрих людей

Шановна редакція! Спасибі, що надрукували мого листа у № 4 за 1995 р., де я просила допомогти вилікувати сина, який хворіє на бронхіальну астму. Після публікації одержала багато листів з порадами і навіть трави та ліки. Пишуть люди з усіх куточків України. Велике спасибі за милосердя, чуйність і доброту. Бажаю усім читачам «ДСГ» щастя і здоров'я!

М. Деордієва,
Львівська обл.

Обережно: діти

Проїжджаючи біля школи чи іншого дитячого закладу, часто можна побачити такий дорожній знак. Він нагадує дорослим, що поруч діти.

Я літня людина, багато чого в житті довелося побачити. Труднощі і негаразди завжди були, але зараз все частіше замислююся над тим, що таке гасло має бути чи не найголовнішим у нашій державі. Адже країна буде без майбутнього, якщо діти залишаться на узбіччі. На жаль, не всі, хто стоїть біля її керма, розуміють цю просту істину.

У засобах масової інформації про це говориться і пишеться багато. Будь-який депутат свою передвиборну прог-

раму починає зі слів любові і турботи про дітей. А що ж потім?

Я вже не кажу про дитячі майданчики, що заростають травою, стають пустками, чи організацію безкоштовних освітньо-культурних заходів. Вони є, але їх дуже мало. І мені від того сумно і боляче. Наші діти незатишно почувають себе в нових умовах і потребують соціального захисту.

Але мені здається, що організувати допомогу можна не тільки на державному рівні. Наприклад, навіть невелика ферма чи молокозавод могли б допомагати тим, кому важко вижити в сучасних умовах. Я розумію, що у кожного підприємства вистачає і своїх турбот. Але втрати будуть не дуже значними, якщо підготувати для кожної дитини цього села чи містечка невеликий продуктовий набір із свіжого масла, десятка яєць, сиру і сметани.

Безумовно, це краплина в морі, але і вона принесе користь. Адже це їхні дитячі рученята у майбутньому піднімуть дім, сад і город України. Тож давайте їм у цьому допоможемо.

К. Василенко,
Київська обл.

Із скарбниці народного досвіду

Перед нами зовні скромно видана книга: «Дім, сад, город». Випуск І. Скарбниця народного досвіду». Колектив видавництва «Нива» під однією обкладинкою зібрав більше двохсот кращих публікацій, які свого часу були надруковані у журналі «Дім, сад, город» та його додатках. У результаті маємо своєрідну невелику, але дуже повчальну енциклопедію господарювання на присадибній ділянці, в саду, на приватній фермі, можемо ще раз ознайомитися з багатьма секретами народної медицини, з корисними порадами для тих, хто хоче майструвати, своїми руками прикрашати і вдосконалювати власний побут.

Невдячне заняття — спробувати навіть вибірково перелічити те, про що розповідає книга. Її просто треба читати. Гадаю, що нічого подібного не зміг би написати якийсь один, хай навіть найерудованіший автор. Привабливість і перевага видання саме в тому, що тут зібрані спостереження, рекомендації, пропозиції багатьох дуже різних людей, авторів і читачів журналу — від відомих академіків до тих, хто, можливо, вперше в житті написав до друкованого видання, щоб розповісти про свій досвід. Оцей калейдоскоп думок, пропозицій і оцінок дав дуже гарний сплав.

Самому доводилося раніше чимало разів чути про те, що голландці вміють вирощувати високі врожаї картоплі. Та тільки прочитавши невелику, але досить аргументовану розповідь кандидата сільськогосподарських наук В. Куценка «Голландська технологія», сповна дізнався про особливості, а головне реальні можливості суттєвого підвищення продуктивності соток, на яких вирощується наш другий хліб.

Книга розповідає про догляд за грядкою, на якій ростуть помідори, баклажани, кріп, часник, огірки... Пише, як рослина захищає рослину, як яблуня і малина, розміщені поруч, допомагають одна одній, як захиститися від колорадського жука й позбутися цвітушності буряків, як можна хоч і тісно, але з любов'ю, а головне належною віддачею розмістити на обмеженій площі дачної ділянки культури так, щоб вони взаємно не пригнічувалися. Бо, як свідчить досвід, не можна поєднувати капусту з помідорами і квасолею, а цибулю з горохом. Водночас цибуля добрий ущільнювач для буряків, а редька для огірків...

У виданні подано багато пізнавальної інформації про насінництво, систему удобрення. Окремий розділ присвячено боротьбі з шкідниками та бур'янами, де подано інформацію про рослинні інсектициди, засоби боротьби з хворобами рослин, біологічні препарати, що взяті з природи і можуть захистити наш урожай, залишаючись нешкідливими для людей, тварин, птахів, риб та корисних комах.

Давно відомо, що всього знати не можна. Але прагнути до цього потрібно. Це стосується всіх сторін людського буття, у тому числі і ведення домашнього господарства, господарювання на власному клаптику землі. Ще раз хочеться наголосити, що книга, про яку ведемо мову, надто поліфонічна, багатотемна. Може так трапитися, що якісь поради комусь видадуться не потрібними, але тут знайдеться і таке, що буде цікавим і корисним кожному.

Чимало людей, особливо пенсійного віку, останнім часом мають бажання розводити кіз. Кращими з них вважаються зааненські. Жителька міста Лубни, що в Полтавській області, О. Мочкаль ділиться своїм досвідом розведення цих тварин, використання і переробки козячого молока. Багатьом стануть у пригоді її поради.

А коли найкраще парувати вирощену на вашому подвір'ї теличку? Що визначає успішну відгодівлю свиней? Як постригти вівцю і розводити мускусних качок? Як зберегти малих курчат? На все це у збірнику є аргументовані, прості і дохідливі відповіді.

Мабуть, ніхто не може стверджувати, що йому відомі всі секрети садівництва. Це неможливо хоча б тому, що у різних регіонах нашої країни свої природно-кліматичні й грунтові особливості. Але як закласти новий сад, як виготовити садовий вар і приготувати бордоську рідину, якому набору сортів і порід плодових дерев віддати перевагу — це повинен знати кожен садівник-аматор. Знання ці набути допоможе і книга «Скарбниця народного досвіду».

Усі ми свідки не тільки відродження, точніше офіційного визнання народної медицини, а й бурхливої діяльності різних знахарів, екстрасенсів, доморощених цілителів. Пропонуючи великий розділ «Народна медицина», упорядники книги слушно зауважують, що рецепти народної медицини, як і інші поради, публікуються з листів читачів без наукового рецензування. Тож можна вірити, а краще — самому перевірити. Але, безсумнівно, що пропоновані поради, як лікуватися від ангіни, радикуліту, багатьох інших хвороб, як вивести бородавки і підвищити кислотність шлункового соку, як скористатися зеленою аптекою у домашніх умовах, є однозначно повчальними і корисними.

На закінчення кілька слів про останній розділ книги, названий «Винаходи майстрів-умільців, господарські поради». Тут знаходиш відповіді на багато питань, що стосуються тією чи іншою мірою кожного. Що можна виготовити із старої шини? Як очистити крупу від довгоносика? Про режим дублення шкір. Як зберегти свіжий смак сала, запобігти мокрінню стін у сільській хаті? А скільки любові до сільської праці, до оздоровлюючої людську душу роботи на луках у розповіді «Щоб коса гарно косила». Відклепати, нагострити косу — хоча й просте, але тонке знання, яке є частинкою того великого вміння, що допомагає людині відчувати себе на землі господарем.

Видання легко читається, добре запам'ятовується. Справді це своєрідна скарбниця народного досвіду. Хочеться щиро порадити всім прилучитися до нього, прочитати книгу, скористатися нею.

Думається, що не забаряться і наступні видання збірників, складені з кращих матеріалів, що друкуються в журналі «Дім, сад, город», додатках до нього та в газеті «Зелений календар». Адже перший випуск виявився вдалим і потрібним. До речі, його можна придбати у видавництві «Нива» за адресою: Київ-54, вул. Павлівська, 11-Г.

Леонід Остроушко

Дім сад город
1995

Щомісячний
виробничо-практичний журнал

Засновник — трудовий
колектив редакції

Зареєстрований Держкомпреси
України, серія КВ, № 809

Видається з січня 1989 р.

Щедра грядка

Що краще — сорт чи гібрид?

● ***Правильний добір насіннєвого матеріалу — запорука майбутнього високого врожаю. Сьогодні багато зарубіжних і вітчизняних комерційних фірм пропонують великий вибір насіння овочевих культур — сортових та гібридних. Якому ж насінню віддати перевагу: гібридному чи сортовому?***

Протягом багатьох років у нашому овочівництві використовували тільки сортове насіння. Сорт у перекладі з латинської sors — вид, різновидність — це окрема сукупність рослин з певними господарськими якостями, котрі здатні передаватися спадково. Оскільки помідори самозапильні, можна одержувати і в наступних поколіннях рослини з мало зміненими практично морфологічними ознаками. Але часто в насінництві доводиться враховувати такі два важливих фактори: виродження сорту протягом 3—5 поколінь; неможливість змінити загальний рівень біомаси, навіть застосовуючи нові технології вирощування, оскільки це зумовлено генетично і залежить від норми реакції генотипу. Тому, щоб підвищити врожайність, особливо коли площа невелика, впроваджують гібриди.

Гібрид (від латинського hibrida — помісь) — організм, що виникає внаслідок схрещування батьківських форм з різним генотипом. Цінність гібридів першого покоління у підвищеній життєздатності та продуктивності. Вони завжди дають більше загальної біомаси, підвищується врожайність, прискорюється ріст і розвиток рослин, зростає стійкість до хвороб. Це явище називають гетерозисом. За рахунок «спалаху» гетерозисної сили можна виростити на 30—40% вищі врожаї.

Практично явище гетерозису почали використовувати в 20—30-х роках. Здійснюється гетерозисна селекція овочевих культур, створено багато гібридів F_1, котрі широко використовують у виробництві. У країнах з розвинутим сільським господарством в овочівництві майже не вирощують звичайні сорти. І хоча наша країна була однією з перших, де використали явище гетерозису, але й тепер гібриди вирощують переважно в тепличному господарстві.

Необхідно враховувати всі переваги гібридів перед сортами, а вони є і досить значні. Насамперед правильним добором батьківських ліній вдається розв'язати одну з важливих проблем селекції: перемогти негативні кореляційні зв'язки між ранньостиглістю і врожайністю. Гібриди генетично стійкіші до хвороб, ніж звичайні сорти. Вже створено і використовуються у виробництві гібриди F_1 помідорів з груповою резистентністю до трьох-чотирьох хвороб: вірусу тютюнової мозаїки, бурої плямистості тощо, що особливо важливо в теплицях, де нагромаджуються патогени при багаторазовому використанні площі під одну й ту ж культуру.

Доведено, що віруси через пори проникають під насіннєву оболонку і можуть тривалий час зберігатися й активізуватися після висіву насіння. Гібриди тут вигідніші, вони стійкіші до несприятливих факторів середовища і краще пристосовуються до різких змін температури. В екстремальних умовах, наприклад у сильну спеку, яка була влітку 1994 року, гібриди розвиваються набагато краще порівняно із звичайними сортами. А високий рівень адаптації до несприятливих погодних умов сприяє отриманню сталих високих врожаїв.

Гібриди F_1 за своїми біологічними та морфологічними ознаками однорідніші, ніж сорти. Швидка й дружна поява сходів, однорідність рослин, високі смакові якості плодів, стійкість до хвороб, витривалість за екстремальних погодних умов — все це зумовлено їхньою генетичною одноманітністю. Значним недоліком гібридів F_1 є те, що їх не можна використовувати для одержання насіння, оскільки відбувається генетичне розщеплення і потомство втрачає фенотипові ознаки батьків.

А як правильно зорієнтуватися, добираючи гібриди, особливо закордонної селекції? У лісостеповій зоні (в Національному аграрному університеті) пройшли апробацію гібриди F_1 нідерландської селекції. Ось їхня характеристика.

Гібрид Basento. Пізньостиглий. Рослина індетермінантна, з 3—4 стеблами, добре облистнена. Листки звичайні, середнього розміру, темно-зелені, слабогофровані. Китиця проста, з 9—10 плодами. Перша китиця утворюється над 8—10-м листком, наступні — через 2, рідше через 3 листки. Плоди щільні, округлі, стійкі до розтріскування, масою 90—100 г. Урожай з однієї рослини — до 12 кг.

Гібрид Bandola. Пізньостиглий. Рослина індетермінантна, має 2—3 стебла, мало облистнена. Листя звичайне, велике, темно-зеленого кольору, гофроване по краях. Китиця проміжна, з 8—10 плодами. Перша китиця утворюється над 10—12-м листком, наступні — через 2—3 листки. Плоди щільні, округлі, масою 110—120 г. Урожай з однієї рослини — 11,5 кг.

Гібрид BB 260. Середньостиглий. Рослина напівдетермінантна, середньооблистнена. Листя звичайне, середніх розмірів, зелене. Китиця проста, з 8—9 плодами. Перша китиця утворюється над 7—8-м листком, наступні — через 1 листок. Плоди щільні, округлі, масою 95—110 г. Урожай з однієї рослини — 10,5 кг.

Гібрид 262. Середньостиглий. Рослина напівдетермінантна, малооблистнена. Листя звичайне, велике, зелене. Перша китиця утворюється над 6-м листком, наступні — через листок. Китиця проміжна, з 8—9 плодами. Плоди щільні, округлі, масою 115—125 г. Урожай з однієї рослини — 11,5 кг.

Усі згадані гібриди стійкі до вірусно-тютюнової мозаїки, кладоспоріозу, фузаріозу, бурої плямистості листя. Плоди високої якості, смачні. Їх можна використовувати для салатів, консервувати.

О. Ю. Барабаш,
проф., доктор с.-г. наук,
С. В. Голуб,
аспірантка УНАУ

ПОМІДОРИ РОСТУТЬ... НА ДЕРЕВІ

Незвичайною справою займається житель с. Новоселиця Юрій Андрійович Ставничий — збирає, вирощує і дарує людям рідкісні екзотичні рослини. Серед них справжнє диво — помідорове дерево. Ми попросили Юрія Андрійовича поділитися досвідом, своїми спостереженнями з нашими читачами.

Помідорове дерево (цифомандра бетацеа) — багаторічна, вічнозелена рослина родом з Південної Америки. Вона дуже швидко росте: за літо аж до 2 метрів. Причому можна створювати з неї напівштамб, штамб або дерево, залежно від бажання господаря. Ширина крони досягає 1,6—2 метрів, листки 20—25 см довжини і до 12—15 см ширини. Суцвіття — позапазушний зародок. Квіти білі або блідо-бузкові, гроновидні. Плоди темно-червоні, сливоподібної форми, з міцною шкіркою. Маса одного плода досягає 100 грамів, він має світло-оранжевий м'якуш. Смак плодів дуже приємний — кисло-солодкий, освіжаючий (його смакові якості перевершують звичайні помідори).

Помідори багаторічні розмножуються насінням та живцями. Оптимальна температура для проростання насіння — близько 25 градусів Цельсія. Сходи з'являються через 15—20 днів, а при більш низькій температурі — пізніше. Помідорове дерево, вирощене з насіння, заквітає та плодоносить на третій рік. Вирощені сіянці з двома-трьома листочками пересаджують у горщики діаметром 10—12 см. Спочатку сіянці ростуть дуже повільно, проте після двох місяців починається інтенсивний ріст і в кінці першого року вегетації вони вже досягають більше одного метра висоти. Ця культура до грунтів невибаглива. Особливо перспективна для розмноження (розведення) в закритому грунті: теплицях, оранжереях, кімнатах. Добре плодоносить при електричному освітленні. Дає врожай протягом дев'яти місяців одного року. Помідори зберігаються свіжими декілька місяців (як яблука).

За оптимальних умов у відкритому грунті з одного дерева можна зібрати понад 3000 плодів, а в теплиці, оранжереї або кімнаті — 30 кг і більше. Навесні, після загрози весняних приморозків, цифомандру, не порушуючи грудки землі, можна висадити у відкритий грунт, щоб забезпечить збільшення врожаю.

Однак слід враховувати, що рослина боїться пониження температури, навіть мінус два градуси для неї небажані. При дев'яти градусах тепла припиняється ріст. Якщо є можливість тримати цифомандру в кімнаті з температурою більше як 15—18 градусів, вона буде продовжувати свій ріст і плодоношення. Коли таких можливостей немає і цифомандра перебуватиме в кімнаті з температурою не нижче 10 градусів, вона буде знаходитися в зимовому стані спокою, припиниться її ріст та плодоношення.

Цифомандра потребує багато вологи, щомісячного підживлення, але бажано не вживати хімічних добрив, а використовувати для підживлення органічні: після триденного настоювання розчин курячого посліду у співвідношенні 1:20 або коров'ячого посліду 1:10.

Вирощена з живців цифомандра зацвітає на другий рік. Для одержання більших плодів слід із 5—7 зав'язей лишити тільки три. Рослина любить пухкий грунт. Легко переносить пересаджування. У період росту її необхідно часто поливати та підживлювати.

Це диво природи зацікавить не тільки любителів екзотичних рослин, але й домогосподарок, які в потрібний час, у будь-яку пору року можуть почастувати дітей, людей похилого віку, хворих чи гостей свіжозірваними помідорами з дерева, яке росте в кімнаті.

На жаль, ця рослина ще майже зовсім не поширена в Україні. Мають її лічені любителі екзотичних рослин. До речі, О. М. Горький привіз помідорове дерево з м. Соренто (Італія) у подарунок І. В. Мічуріну.

За дбайливий догляд за багаторічним помідоровим деревом будете нагороджені достатком незвичайних плодів, з яких можна приготувати безліч страв.

Ю. А. Ставничий,
Івано-Франківська обл.
Снятинський р-н, с. Новоселиця

І вродив батат на Закарпатті

Хочу поділитися досвідом вирощування нової високоврожайної дієтичної культури — батату, або солодкої картоплі. Він врожайніший за звичайну картоплю, одна бульба важить 0,5 кг і більше. У перерахунку на гектар врожайність становить близько 50 т. Крім бульб, батат дає до 400 ц/га зеленої маси, яка не засихає аж до збирання. Це чудовий, поживний корм для домашніх тварин. Жирів у бататі на 1,8 % більше, ніж у звичайній картоплі, а цукру — на 5 %, тому хворим на цукровий діабет почищений батат потрібно поставити у воду на кілька хвилин і тільки після цього смажити чи варити. Смак у бульб чудовий.

Росте батат на тих ділянках, що й звичайна картопля, добре переносить посуху і зовсім не уражується колорадським жуком, що дає змогу виростити екологічно чисту продукцію. Легко розмножується зеленими живцями.

Це, так би мовити, загальні відомості. А тепер про власний досвід. Шляхом обміну я одержала з м. Маріуполя одну бульбу батату. Вона важила 0,5 кг. Я розрізала її на три частини, посадила в ящик і поставила в найтепліше місце у теплиці для пророщування. Через два тижні з'явилися паростки, а ще через півмісяця я їх зрізала і висадила в інший ящик. Коли живці укорінилися, посадила їх у грунт. Це було жалюгідне видовище: земля майже гола, бо живців не видно, хоча вже початок червня. Але живці швидко пішли в ріст і, незважаючи на посушливе літо, вже через місяць вкрили землю соковитими зеленими пагонами з гарними блискучими листками. Довжина пагонів до кінця вегетації сягала трьох метрів.

Коли почала збирати врожай, здивуванню не було меж: під кожним кущем було 5—10 довгастих бульб, кожна з яких важила 800—1000 г. Отож з однієї бульби я одержала близько 150. На мою думку, ця культура повинна зайняти належне місце на наших городах. Кого вона цікавить — напишіть, відповім на всі листи, у які буде вкладено заадресований конверт.

Р. Ю. Кельман,
Закарпатська обл.
Виноградівський р-н,
с. Велика Копаня,
вул. Вайди, 50

Гіпоксія бульб картоплі

Іноді заготовлена для тривалого зберігання зовні повноцінна картопля через якийсь час загниває. Причиною буває ураження бульб гіпоксією (удушенням) — фізіологічним (неінфекційним) захворюванням, яке виникає від нестачі атмосферного кисню в зоні розміщення бульб. Внаслідок інтрамолекулярного дихання в клітинах нагромаджуються продукти неповного розпаду органічної речовини, що й призводить до отруєння та відмирання внутрішніх тканин. Помітити такі бульби важко, бо в них не порушується цілісність покривної шкірочки. Лише при натискуванні вона тріскається і на поверхню витікає густа слизиста маса з неприємним запахом.

Ураження гіпоксією можна спостерігати під час бульбоутворення в польових умовах, коли багато опадів чи надмірний полив, особливо на важких запливаючих грунтах, та майже щорічно — по видолинках. Проте нерідко воно настає під час зберігання бульб у кагатах і навіть постійних сховищах. Ступінь ураження залежить переважно від тривалості перезволоження, температури середовища, стиглості бульб та сорту. Наприклад, у фазі цвітіння картоплі частина бульб уражувалася уже при 8—10-годинному перебуванні у перезволоженому грунті, тоді як у фазі відмирання бадилля таке явище спостерігалося лише при 6—9-денному перезволоженні. А під час зберігання в постійному сховищі і температурі 3—5°С — на 22—25-й день.

Щоб уникнути гіпоксії, потрібно знати особливості догляду за висадженою картоплею. Як відомо, утворення столонів на рослинах починається з появою сходів, а бульб у ранніх сортів — з початком бутонізації і в пізніх — під час цвітіння. Отже, якщо у цей період між кущами картоплі стоятиме вода, бульбочки відімруть. Безперечно, рослина утворить нові столони і зав'язь, але буде втрачено час, що може істотно позначитися на врожаї, особливо при ранній вигонці. Тому грунт під картоплею до часу бульбоутворення треба не тільки розпушити, а й високо підгорнути. Крім того, якщо є можливість, необхідно відводити з ділянок надлишкову воду. Якщо цього не вдалося зробити, слід негайно після вбирання вологи грунтом глибоко розпушити місця, де вона застоювалася, щоб дати доступ повітрю до кореневої системи і бульб.

Першою ознакою надлишкового перезволоження й нестачі кисню є широко розкриті сочевички (продихи) на шкірочці бульб у вигляді білих цяток. Іноді під кущами під час копання зустрічаються загнилі внаслідок цього захворювання бульби. Все це повинно насторожувати, але точний діагноз можна встановити лише після відповідного аналізу. Техніка його виконання така. Від невеликої партії картоплі з різних місць відбирають 50—100 бульб. Їх висипають на синтетичну плівку, попередньо накриту помірно зволоженим фільтрувальним папером, марлею чи тканиною для підтримання високої відносної вологості між бульбами. Краї плівки зводять до купи, утворюючи клунок і, перевернувши його, кладуть у термокамеру (термостат), де протягом 40 год підтримують температуру у межах 35±3°С. За цей час на бульбах, якщо вони перебували у несприятливих умовах і уражені гіпоксією, з'являться її ознаки у вигляді розкладеної під шкірочкою тканини, що легко виявити, натиснувши пальцями на такі місця. Якщо гіпоксії немає і картопля придатна до тривалого зберігання, її можна реалізувати споживачам. Коли ж аналіз засвідчує наявність гіпоксії, слід врахувати, що захворювання найінтенсивніше розвивається в перші 4—5 тижнів зберігання після припинення дії перезволоження. Надалі цей процес уповільнюється, але загальні втрати такої картоплі вищі порівняно з повноцінною.

В уражених гіпоксією бульб змінюється забарвлення м'якуша, смак, розварюваність та здатність до проростання. Окремі бульби, наприклад, білом'ясого сорту Луговська, можуть набути синюшного, а жовтом'ясого Світанок київський — нерівномірного інтенсивно-жовтого відтінків. Як правило, знижується розварюваність такої картоплі. Змінюються і показники посівної якості. В деяких випадках уражені гіпоксією бульби утворюють більше або менше паростків порівняно з повноцінними.

Отже, є підстави з певною пересторогою ставитися до картоплі, ураженої цим захворюванням. Її доцільно негайно використати для переробки на крохмаль, спирт чи на корм худобі. Якщо доводиться залишати таку картоплю на тривале зберігання чи реалізувати споживачам, її необхідно протягом не менш як одного місяця регулярно оглядати й видаляти осередки загнивання, а після цього перебрати й провести повторний аналіз на гіпоксію. І тільки за її відсутності можна вважати таку продукцію повноцінною.

У недалекому минулому, коли ще не було експрес-методу визначення гіпоксії, часто виникали непорозуміння й конфлікти. Споживачі звинувачували постачальників у приховуванні дефектів і суди, як правило, підтримували їх. Зараз, якщо споживач цього вимагає, можна швидко провести такий аналіз. Щоб не зазнати збитків, постачальникам слід бути готовими до такого розвитку подій.

Б. П. Федорець,
зав. лабораторією зберігання
Інституту картоплярства,
кандидат с.-г. наук

Шпалери для городніх культур

Зрозуміло, що найкращий спосіб прилаштувати, скажімо, огірки на шпалеру — забити кілки, натягнути дріт чи мотузку і підв'язати до них кожне стебло. Але це досить трудомістка робота, та й дріт чи мотузку нині не завжди знайдеш.

Існує дещо простіший спосіб. Він особливо доступний у зоні Лісостепу, та й у південних районах можна знайти вихід. Для цього зрізують і загострюють верхівки дерев, скажімо, граба, дуба, вільхи, берези, клена, можна також сливи, груші, вишні,

Рослини проти колорадського жука

● Колорадський жук — небезпечний карантинний шкідник, проти якого важко боротися — адже його личинки мають 4 віки і розвиваються 16—24 дні. Збирати жуків вручну — справа надто копітка і не дуже ефективна, а за такого «нашестя» шкідників, як у нинішньому році, практично нездійсненна.

Ось чому багато городників виявилися непідготовленими дати відсіч «непроханому гостю» і докладали чимало зусиль, щоб дістати отрутохімікати і врятувати урожай. Однак це не найкращий спосіб подолати жука. Вчені всього світу працюють над створенням екологічно безпечних рослинних інсектицидів.

Пропонуємо вашій увазі статтю про здобутки українських учених. Можливо, дехто з читачів захоче випробувати згадані у статті рослини на своїх присадибних ділянках у наступному році і поділиться досвідом на сторінках журналу.

Одним з перспективних способів боротьби з шкідниками є використання препаратів з рослин (ботанічний захист). Створені на основі природних рослинних біологічно активних речовин, вони, на відміну від пестицидів, екологічно безпечні, швидко розкладаються до простих сполук, у шкідників не формується резистентність до них.

Інтенсивно працюють у цьому напрямі вчені США, Німеччини, Індії, Єгипту, Японії, України, Молдови та інших країн.

За останні десятиріччя одержано два стандартних рослинних інсектициди нового покоління — лімонін з відходів переробки цитрусових та азодирахтин із тропічної рослини азодирахти індійської.

Нині в Україні склалося важке становище із забезпеченням сільського господарства засобами захисту рослин, оскільки переважна більшість з них постачається з-за кордону. Тим часом на території нашої країни росте чимало рослин, які можна вважати перспективними у боротьбі з шкідниками і хворобами. Інсектицидну дію деяких з них на колорадського жука ми вивчали в дослідах, проведених у лабораторних та польових умовах на базі Закарпатського інституту АПВ і Карпатського біосферного заповідника. Рослинну сировину подрібнювали на шматочки розміром 0,5—2 см або розмелювали на порошок і готували з неї водні відвари й настої 2—10%-ної концентрації, тобто співвідношення сухих рослин і води 1:10, свіжих — 1:4. У польових умовах такими препаратами обробляли рослини картоплі, баклажанів, помідорів, заселені колорадським жуком, а в лабораторних — частини рослин (листя).

Масове заселення картоплі колорадським жуком почалося в першій декаді, масове відродження личинок — у другій декаді червня, причому в кінці її заселеність кущів жуками становила 18—20%, личинками — 56 екземплярів на кущі, що свідчить про високу чисельність шкідника.

Масовий вихід жуків другого покоління почався у другій декаді, а відродження личинок — в кінці третьої декади липня. Шкодочинність личинок тривала до кінця серпня. Заселеність кущів становила 50—56%, по 57—64 личинок на кущі. Пошкодження рослин — 50—70% у різних варіантах дослідів, а на контролі — 90—100%. Середньодобова температура в липні була 22,6—26,2°С, що сприяло масовому розвитку жука.

На такому фоні й випробовували інсектицидні рослини. Ефективність їх виявилась неоднаковою. Так, у лабораторних умовах застосування айланту високого забезпечувало загибель 75% личинок, аконіту аптечного — 84, вовчого лика — 87, дельфінію високого — 81, дурману звичайного — 100, сокирки рожевої — 72, тютюну — 81, садового жасмину — 83, клопогону європейського — 56, гірчаку повзучого — 54, деревію звичайного, бузини трав'янистої, пижма звичайного, полину гіркого — 46—64%.

У польових умовах випробували водні настої айланту, дельфінію, тютюну, децису (еталон), контроль — без обробки. Проти першого покоління жука ці настої, на відміну від еталону (40%), дали високі результати — 75—81%. Проти другого покоління вони були менш ефективні (40—65%), причина — велика кількість жуків і висока інсоляція повітря.

Переважна більшість рослинних препаратів краще знищує личинок молодших віків. Отже, якщо своєчасно проводити обробки, можна захистити урожай картоплі та баклажанів від колорадського жука. Таким чином, інсектицидні рослини України можуть бути надійним джерелом екологічно безпечного захисту, що підвищить урожай сільськогосподарських культур, поліпшить здоров'я та генофонд популяції людини.

Вивчаючи динаміку нагромадження діючих речовин, ми встановили, що рослини слід збирати у різні строки. Наприклад, дельфіній високий найбільш інсектицидний у фазі бутонізації, інші рослини — у фазі цвітіння. Коли утворюються плоди, концентрація діючих речовин різко зменшується. Водні настої й відвари необхідно готувати тільки в скляному або емальованому посуді, дотримуватися правил техніки безпеки, як і під час роботи з отрутохімікатами (ретельно мити руки, розчини тримати й настоювати в недоступних для дітей місцях тощо).

М. М. Бабидорич,
ст. науковий співробітник
Закарпатського інституту
АПВ УААН,
С. М. Микулін,
ст. лаборант.

черешні, абрикоси, і втикають їх у міжряддя огірків, квасолі, гороху, чини та інших витких городніх культур. Як тільки рослини підростуть, самі піднімуться із землі на верхівки й витимуться по них.

За цих умов навіть зручніше в міру достигання періодично збирати плоди. Рослини добре протистоять вітру, самі затінюють грунт від пересихання, а головне — не заважають одна одній.

Щоправда, восени важкувато очистити шпалери від гички та огудини, щоб зберегти їх на наступний рік. Однак і тут є вихід. Якщо післяжнивні рештки не потрібні, їх можна заскиртувати разом з кілками, висмикнувши їх із землі. До весни залишки потрухлявіють і обсипляться. Досить два-три рази вдарити верхівкою об землю, і вона стане придатною для повторного вживання. Не зайвим буде також восени накрити заскиртовані верхівки плівкою. Так вони краще збережуться.

Г. А. Скоряк,
м. Вінниця

Ліки навколо нас

Розмаїття осені значно розширює можливості збирання та заготівлі. Поряд з листям, квітами, травою до кошика збирачів додаються кореневища, корені, плоди.

У вересні — листопаді заготовляють такі лікарські рослини:

аїр тростинний — кореневища;
алтея лікарська — корінь;
валеріана лікарська — кореневище з коренями;
вільха — шишки;
гарбуз звичайний — насіння;
горобина звичайна — плоди;
глід колючий (криваво-червоний) — плоди;
жостір проносний — плоди;
кропива дводомна — листя;
кульбаба лікарська — корінь;
кукурудза — приймочки;
мучниця (толокнянка) — листя;
нагідки лікарські — квіти;
оман високий (дивосил) — кореневища;
перстач прямостоячий (калган) — кореневища;
подорожник — листя;
спориш звичайний — трава;
фіалка — трава;
цмин пісковий (безсмертник) — квіти;
череда — трава;
чистотіл звичайний — трава;
шипшина — плоди;
ялівець — плоди.

Аїр тростинний. Росте майже на всій території України по берегах річок і водойм, на болотах і болотистих луках, днищах балок. Кореневища збирають восени, викопуючи їх вилами, миють, очищають від придаткових коренів, грубші ріжуть уздовж на шматки по 15—20 см. Пров'ялюють просто неба і сушать у затінку або сушарках за температури не вище 25—30° (щоб не втрачалась ефірна олія). Ознака висушеної сировини — ламається коли згинають. Вихід сухої сировини 22—23%. Вона гігроскопічна, тому зберігати її слід у закритій тарі в сухому місці.

Розділ веде
старший інженер-технолог акціонерного товариства «Ліктрави» Микола Андрійович Кашперський

✦ У «ДСГ» № 5 та 7 цього року ми опублікували поради щодо збирання та заготівлі лікарських рослин у травні — серпні. Напрочуд сприятливі погодні умови в цю пору року дали змогу нашим заготівельникам плідно попрацювати на жнивній ниві лікарської сировини.

Алтея лікарська. Росте на вологих луках по берегах річок, стариць, озер і ставків, серед чагарників, у заболочених солонцюватих місцях на всій території України. Збирають корені дворічних і старших за віком рослин восени після відмирання надземної частини. Корені відразу ж миють холодною водою, підсушують і, розрізавши вздовж на 2—4 частини, швидко сушать під наметом або в сушарках за температури 30—35°С. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях (сировина дуже гігроскопічна).

Валеріана лікарська. Росте майже по всій Україні на заболочених низинах, суходільних луках, по берегах річок і боліт, у заливних лісах, на трав'яних і торфових заплавних болотах, серед чагарників, на степових схилах, лучних і різнотравних степах. Рослина культивується. Збирають восени після достигання плодів або рано навесні. Викопані кореневища очищають від надземної частини, товсті розщеплюють на 2—4 частини і швидко миють холодною водою. Сировину розкладають просто неба шаром до 15 см для попереднього пров'ялювання протягом 1—2 днів, потім сушать під наметами, розклавши тонким шаром (5—7 см) або в сушарці за температури до 75°С. Вихід сухої сировини 25%.

Вільха сіра. Росте у вологих місцях, по берегах річок і струмків, на болотах, ярах, біля джерел у лісах, формує чисті насадження. Поширена скрізь.

Збирають супліддя (шишки) восени і взимку. Сушать під наметом, на горищі або в сушарках за температури 50—60°С. Вихід сухої сировини 40%.

Гарбуз звичайний. На Україні вирощують як харчову та кормову культуру. Насіння заготовляють із стиглих плодів, розрізуючи або розбиваючи їх та вибираючи при цьому тільки стигле, виповнене. Відокремлюють від м'якуша та сушать на горищі або під навісами, розкладаючи тонким шаром (1—2 см) на газеті чи тканині, періодично перемішують.

Горобина звичайна. Росте в лісовій та лісостеповій зонах республіки в лісах, у чагарниках, на схилах балок, вапняках, високих піщаних і кам'янистих берегах річок. Широко вирощують як декоративну рослину. Стиглі плоди збирають до настання морозів. Перед сушінням видаляють плодоніжки, а потім сушать у духовках або сушарках за температури 60°С. У домашніх умовах плоди сушать у затінених теплих приміщеннях з доброю вентиляцією, розстилаючи тонким шаром і часто перемішуючи. Вихід сухої сировини 22—23%.

Глід колючий, криваво-червоний. Росте в лісах та на узліссях у лісових і північних лісостепових районах України. Вирощують як декоративну рослину. Плоди збирають у період повного достигання. Сушать за температури 50—60°С. Вихід сухої сировини 40%.

Жостір проносний. Росте по всій території України у лісах, на узліссях, серед чагарників. Стиглі плоди без плодоніжок сушать у теплих приміщеннях або сушарках за температури 50—60°С. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях. Вихід сухої сировини 14—15%.

Кульбаба лікарська. Росте на луках, серед чагарників, як бур'ян у садах, на городах, уздовж доріг. Коріння збирають восени, коли зав'яне листя. Помивши у холодній воді, сушать на

сонці або в теплому приміщенні з доброю вентиляцією, розклавши тонким шаром (3—5 см) на папері або тканині. Температура штучного сушіння 40—50° С. Сухого коріння виходить 20%.

Оман високий (дивосил). Росте майже по всій території України. Полюбляє узлісся, чагарники, луки, береги річок, вологі місця. Кореневища і корені заготовляють восени, залишаючи на 10 м² по одній добре розвиненій рослині для відновлення заростей. Викопані кореневища і корені відмивають від землі, розрізують на шматки завдовжки 10—15 см, розщеплюють при потребі вздовж, пров'ялюють 2—3 дні на повітрі, а в сиру погоду під укриттям, після чого досушують у добре провітрюваних приміщеннях або сушарках за температури не вище 40° С. Можна сушити й на сонці. Вихід сухої сировини 29—30%.

Перстач прямостоячий (калган). Росте на вологих луках та в лісах, по краях боліт на Поліссі, в Карпатах і Закарпатті, у північній частині Лісостепу, зрідка в Степу. Кореневища заготовляють восени або рано навесні. Їх очищають від стебел і корінців, добре відмивають у холодній воді від землі і сушать на повітрі (на сонці чи під наметом) або в добре провітрюваному приміщенні, розстеливши тонким шаром (2—3 см) на папері чи тканині. Сухої сировини виходить 28—32%.

Ялівець звичайний. Росте в підліску хвойних, рідше мішаних лісів у Карпатах і на Поліссі. Подекуди культивують у садах і парках як декоративну рослину. Шишкоягоди заготовляють восени, струшуючи їх на розстелений під кущами брезент. Сушать у теплому приміщенні, розстилаючи тонким шаром на чистій підстилці. Штучне сушіння проводять за температури не вище 30° С. Сушених шишкоягід виходить до 67%.

Щодо всіх інших перелічених рослин слід дотримуватись загальних правил збирання та заготівлі лікарської сировини та рекомендацій, наведених у попередніх номерах журналу.

Продовжуємо перелік приймальних пунктів коопзаготпрому (РЗКП) та номерів їх телефонів.

Закарпатська область

Берегове 03144	2-56-55
Виноградів 03143	2-25-48
Воловець 03136	2-20-61
Берегини	2-19-89
Іршава 03144	2-16-08
Міжгір'я 03145	9-12-41
Мукачеве 03131	2-25-48
Перечин 03145	2-21-57
Рахів 03132	2-12-46
Свалява 03133	2-25-80
Тячів 03134	2-12-12
Ужгород 03122	2-48-71
Хуст 03142	2-37-35
Великий Березний 03135	2-11-79

Львівська область

Броди 03266	4-30-21
Буськ 03264	2-25-93
Городок 03231	9-16-54
Дрогобич 03244	2-14-95
Жидачів 03239	3-23-90
Золочів 03265	3-24-44
Кам'янка-Бузька 03254	5-16-88
Миколаїв 03241	3-13-34
Мостиська 03234	4-14-78
Нестеров 03252	2-10-60
Перемишляни 03263	2-17-41
Пустомити 03230	4-16-02
Радехів 03255	2-10-83
Самбір 03236	5-20-23
Сколе 03251	2-16-97
Сокаль 03257	4-60-08
Старий Самбір 03238	2-11-32
Стрий 03245	5-32-58
Турка 03269	4-12-49
Яворів 03259	2-19-54
Рава-Руська	4-35-54

Тернопільська область

Бережани 03548	2-13-96
Борщів 03541	2-13-96
Бучач 03544	2-63-96
Гусятин 03557	2-13-96
Заліщики 03554	2-13-96
Збараж 03550	2-64-96
Зборів 03540	2-17-06
Козова 03547	2-13-96
Кременець 03546	2-37-93
Ланівці 03549	2-13-96
Монастириська 03555	2-13-96
Підволочиськ 03543	2-13-96
Теребовля 03551	2-13-96
Тернопіль 03522	2-44-21
Підгайці 03542	2-13-96
Чортків 03552	2-13-96
Шумське 03558	2-13-96

Служба взаємодопомоги

Садок збагачує й лікує

Такий вислів можна прочитати як у давній літературі, так і в сучасній. Ще в далекі часи люди дивувалися садками Генсперид, в яких гілля ламалось від великої кількості плодів. Та не тільки за це цінували дерева раніше. Від них люди набиралися сили й здоров'я. Ось чому зараз дедалі частіше чуємо, що слід більше садити плодових дерев, озеленяти ними наші села і міста, території фабрик і заводів.

Так, дирекція заводу «Художній керамік» в Опішні (директор О. П. Мирко) багато зусиль приділила озелененню його території. І хоч було важко, бо тут місцевість відкрита для сильних вітрів, що можуть зламати дерева, але зелений килим виткано. Нині на території заводу ростуть плодові дерева, а також берези, ялини, сосни.

Щоб більше мати зелених насаджень цілющої сили, останнім часом посаджено липи, глід, осики. Садок створює мікроклімат, стримує буйні вітри, озеленює місцевість і головне — поліпшує здоров'я і добробут робітників та їхніх дітей, яким у сучасних умовах так не вистачає вітамінів, мікроелементів, моносахаридів, біологічно активних речовин... Заводський садок дарує їх у достатній кількості.

Екологічні умови нашого району сприятливі для більшості плодових рослин, особливо для вишні повстистої, яка навесні прикрашає місцевість і дає великий урожай. Для дітей це просто скарб: стій собі на землі і ласуй смачними ягодами. На жаль, ці рослини не часто зустрічаються в наших садах. Мабуть, тому, що не всі ще знають про цю писанку-вишню, та й саджанці її нелегко придбати. Вона невибаглива, може рости на всіх грунтах нашої місцевості і на схилах біля будинків, парканів. Особливо корисно було б посадити її на шкільних ділянках.

На жаль, багато пусток ще не засаджено. Даються взнаки наша байдужість, інші причини.

Лікуючись у м. Нальчику, я придивлявся до рослин, які там вирощують. Перш за все кинулось у вічі, що кабардинці і балкарці дуже високо цінують рідкісні рослини, особливо лікарські, а також з приємними на смак плодами. Звідти завіз у рідні місця якісне насіння пастернаку, інших рослин. Нині вони у мене ростуть, дають щороку непоганий урожай. Насіння пропоную всім бажаючим. Днями, наприклад, зустрів стрункого чоловіка з рум'янком на обличчі, який привітався зі мною і запитав:

— Пізнаєте? Рік тому придбав у вас насіння пастернаку, і тепер сам себе не пізнаю: зміцнів, схуд, з'явилися рум'янок на щоках і сила в руках, здається, що років на 20 помолодшав.

Дійсно, садок, зелені рослини збагачують і лікують.

І. Г. Бровко,
вчений садівник
315120, Опішня, с. Попівка
Полтавської обл.

стосується не тільки груші, а й інших плодових порід з порівняно низькою зимостійкістю.

На жаль, згаданий спосіб ще мало застосовується у виробництві, зокрема у приватному секторі, що зумовлено, по-перше, браком інформації, а по-друге, значними затратами кваліфікованої праці. Проте, зважаючи на його високу ефективність, можна сподіватись, що він зацікавить багатьох садівників.

Кроноутворювачі для груші повинні передусім мати високу зимостійкість і адаптованість до конкретних кліматичних умов регіону, а також відповідати певним біологічним і технологічним вимогам, а саме: здатність інтенсивно рости в молодому віці і утворювати бічні розгалуження в зоні штамба, з яких будуть формуватися скелетні гілки з кутом відходу від стовбура, близьким до прямого, відсутність колючок. Бажано, щоб вони були стійкі до ураження грибковими хворобами, бо це істотно впливає на темпи росту в молодому віці і дає можливість менше забруднювати навколишнє середовище.

У зоні Полісся і Лісостепу України таким вимогам відповідають окремі форми лісової груші, ряд культурних сортів, а також спеціально селекційно створені форми. Коротко зупинимось на окремих з них. В Інституті садівництва УААН виділена форма лісової груші Новосілківська, яка певною мірою задовольняє вимоги до кроноутворювача:

ГРУША НА КРОНОУТВОРЮВАЧАХ

Культурні сорти груші в силу біологічних особливостей вимогливіші до умов вирощування, ніж яблуня, тому промислове розведення їх в Україні зосереджене в основному в південно-західних областях, особливо в Криму та Придністров'ї. У північно-східних регіонах періодично (раз на 7—10 років) взимку бувають сильні морози і майже щороку значні перепади температури, коли морози змінюються відлигами. Такі перепади, особливо коли вони припадають на період вимушеного спокою (друга половина зими), призводять до значних пошкоджень не лише генеративних органів дерев, а й структурних елементів крони: штамбів, скелетних розгалужень і самих гілок.

Щоб зменшити шкідливий вплив низьких температур, білять штамби, скелетні гілки вапном чи спеціальними водно-емульсійними фарбами. Робити це слід у січні чи на початку лютого, тоді можна сподіватись на позитивний результат за умови, що температура буде не нижче мінус 26—30°С.

Інший, надійніший шлях підвищення зимостійкості груші — застосування кроноутворювача, тобто неплодоносна частина дерева, що включає штамб і основу скелетних гілок, формується з морозостійкої форми чи сорту груші, на яку щеплять бажаний сорт. Кроноутворювач можна сформувати з підщепи або використати проміжну вставку іншого морозостійкого сорту.

Кроноутворювачі у плодівництві застосовують не тільки для захисту і збереження недостатньо морозостійких сортів від несприятливих зимових умов. За їхньою допомогою можна суттєво впливати як на продуктивність, так і на силу росту дерев. Це

стійка до грибкових хвороб, а гілки в зоні штамба відходять майже під прямим кутом. Штучне проморожування річного приросту при мінус 44°С (абсолютний мінімум для зони Києва) показало, що вона найморозостійкіша серед багатьох видів груші. Характерно, що в цих умовах річні пагони таких слабозимостійких видів, як Клакакніфолія і Каллері, повністю вимерзли.

З культурних сортів, які достатньо апробовані як кроноутворювачі, в першу чергу можна назвати Лимонку і Олександрівку — загальновідомі сорти народної селекції, добре пристосовані до умов України. Вони широко використовуються як насіннєві форми підщепи в усіх зонах поряд з сіянцями лісової груші. Не виключена можливість застосування з цією метою й інших сортів груші за умови, що вони мають достатню зимостійкість. Недоліком згаданих сортів є те, що гілки в них відходять під гострим кутом.

Особливо слід відзначити сорт осіннього строку достигання з посередніми смаковими якостями плодів Поліська (Безнасінна Дрича) селекції УкрНДІС. Дерева цього сорту сильнорослі, але мають високу зимостійкість, не уражуються сонячними опіками, скелетні гілки відходять практично під прямим кутом.

Із селекційних форм, які заслуговують на широке впровадження, слід виділити форму 1344 селекції Інституту садівництва. Хороші сортові особливості — великі плоди з високими смаковими якостями ранньоосіннього строку достигання — вона поєднує з властивостями, необхідними для кроноутворювача. Її висока зимостійкість підтверджена протягом багатьох років спостережень. Взимку 1985—1986 р., коли температура знижувалась до мінус 36°С, а на поверхні снігу сягала мінус 40°С, постраждали практично всі сорти груші, а окремі повністю вимерзли до рівня снігового покриву. Лише

у форми 1344 структурні елементи крони не зазнали пошкоджень.

Як вже зазначалось, кроноутворювач, крім підвищення зимостійкості, може суттєво впливати на габітус крони і прискорювати плодоношення, якщо він карликовий. Прикладом такого кроноутворювача є форма груші 212, одержана в ЦГЛ (м. Мічурінськ) М. А. Кур'яновим шляхом запилення сумішшю пилку декількох сортів горобини. За морфологічними і біологічними ознаками це спур, напівкультурна форма груші без колючок, має виражені ознаки карликовості — товсті пагони і вкорочені міжвузля, крихкість деревини. Скелетні гілки в зоні штамба відходять під кутом, близьким до прямого. Під час роботи з цією формою нами не виявлені ознаки несумісності з грушею.

Існує два методи одержання сорту на кроноутворювачі. Перший — через розсадник, коли всі операції вирощування кроноутворювача і щепленого на ньому сорту проводяться в полях розсадника, і споживач отримує готовий саджанець. Як правило, він повинен бути 2-3-річного віку, мати щеплений центральний провідник із 3—4 бічними розгалуженнями, відповідно розміщеними в просторі і щепленими на відстані 35—40 см від центрального провідника. Другий метод — на постійне місце (в сад) висаджується кроноутворювач у вигляді одно- або дворічного саджанця, а вже потім щеплять культурний сорт.

Проте часто бувають випадки, коли садівника не влаштовує той чи інший сорт груші за якісними показниками плодів, але він має достатню морозостійкість, а скелет крони абсолютно здоровий. Такі дерева чи насадження необхідно реконструювати, перещеплюючи їх бажаними сортами за один або два роки залежно від віку дерева. Молоді 2—3-річні дерева перещеплюють, як правило, за один раз поліпшеним копулюванням, коли товщина перещеплюваної гілки відповідає товщині живця, а в протилежному випадку — способом «за кору». Якщо все робити правильно, ця операція проходить без особливих ускладнень, нова крона швидко відновлюється і плодоношення настає на 3—4-й рік.

У дерев старшого віку (5—15 років) реконструкцію крони необхідно проводити поступово, протягом 2—3 років, оскільки видалення значної частини крони може призвести до порушення метаболічних процесів між надземною і кореневою системою, що в свою чергу спричиняється до повної загибелі дерев, особливо тоді, коли на ці процеси накладаються несприятливі зовнішні фактори — зниження температури, посуха. Зважаючи на це, у перший рік на провідних гілках першого ярусу і лідера роблять перещеплення на відстані не менше 35—40 см від центрального провідника. Якщо крона надто загущена і в першому ярусі не 3—4, а значно більше гілок, частину з них, особливо дуже розвинених і тих, що будуть конкурувати з перещепленими, необхідно видалити на кільце. Залишають 2—4 гілки або навіть ряд гілок другого порядку на перещеплених гілках, які не будуть конкурувати із зеленими живцями, для живлення кореневої системи. Протягом наступних 1—2 років ці гілки видаляють на кільце і одержують крону нового сорту.

Не зупиняючись на техніці виконання щеплень, бо вона досить детально описана в літературі, хочу лише акцентувати увагу на виборі довжини живця. Як правило, для щеплення беруть живець з двома добре розвиненими бруньками. Однак, щоб прискорити плодоношення, можна брати значно довші живці (5—7 бруньок). Якщо щеплення зроблено кваліфіковано, вони добре приживлюються. У довгих живців, як правило, пробуджуються і йдуть у ріст 1—2 верхівкові бруньки, а нижні, залежно від сортових особливостей, диференціюються в генеративні або протягом 1—2 років перетворюються на плодові утворення.

Доречно навести перелік сортів, які варто вирощувати на кроноутворювачах, враховуючи їх низьку зимостійкість. Серед них одним з найкращих є Маргарита Марільья — старий французький сорт ранньоосіннього строку достигання. Плоди дуже великі, іноді сягають 600—800 г, не уражуються паршою і до настання фізіологічної стиглості міцно тримаються на дереві. М'якуш танучий, ніжний, соковитий з мускатним присмаком. Знімати плоди на Київщині необхідно на початку вересня, інакше їхня якість знижується. До речі, це стосується і ряду інших осінніх сортів груші (Улюблена Клаппа, Вільямс, Бере Клержо та ін.), бо перетримування плодів на дереві призводить до різкого погіршення якості.

Маргарита Марільья слаборослий, швидкоплідний сорт і через це на кроноутворювачі він почуває себе краще, ніж у традиційній культурі. Ще одна особливість: через слабку пробуджуваність бруньок однорічний приріст слід вкорочувати на третину його довжини або й більше, щоб стимулювати бічне галуження пагонів і формування плодової деревини.

Бере Боск — французький сорт осіннього строку достигання, не вибагливий до грунтових умов, урожайний, стійкий до парші, маса плода 150—190 г. Достигає в середині жовтня, зберігається до листопада. Плоди мають високі смакові і товарні якості. Сорт поширений у промислових садах півдня. Не сумісний з айвою. Основний недолік — низька зимостійкість, як і сорту Вільямс, особливо в молодому віці.

Вільямс — англійський сорт літнього строку достигання, не вибагливий до грунтових умов. Дерево середньоросле. Маса плода 130—170 г, урожайність регулярна. Знімальна стиглість в районі Києва настає на початку другої декади серпня, плоди зберігаються до двох тижнів, приємні на смак з сильним мускатним ароматом.

Гранд Чемпіон — американський сорт осіннього строку достигання, вибагливий до грунтово-кліматичних умов. Дерево середньоросле, урожайність регулярна. Маса плода 115—150 г. Достигає в кінці вересня — на початку жовтня. Плоди мають добрий товарний вигляд і чудовий смак.

Таврійська — сорт Кримської ДСС, пізньоосіннього строку достигання. Дерево сильноросле, стійке до парші. Плоди важать 200—300 г і більше, мають добрі смакові якості, зберігаються 60—70 днів. Знімальна стиглість настає в середині вересня.

В умовах Київщини тією чи іншою мірою схильні до підмерзання ще такі сорти: Вільямс червоний (червоноплідний клон Вільямса), Старк Делішес, Сокровище, Крупноплідна, Яблунівська, Гурзуфська, Десертна, Золотоворітська, Трембіта, Черемшина, Говерла, Вишнянська, Етюд, Малуша, Сонатина. Тому їх також можна рекомендувати вирощувати на кроноутворювачах.

Додаткову інформацію з питань вирощування груші на кроноутворювачах садівники-аматори можуть одержати в Інституті садівництва (252027, Київ-27, Новосілки) або за телефоном 266-42-11.

М. В. Матвієнко,
кандидат с.-г. наук,
ст. наук. співробітник
Інституту садівництва УААН

ВОЛОСЬКИЙ ГОРІХ З НАСІННЯ

● Мене часто запитують, як виростити з плоду гарний саджанець горіха, зберігши якості сорту.

Оскільки продукування щеплених саджанців в Україні та й в інших країнах СНД ще достатньо не налагоджене, а щепити ростуче дерево важко, горіхові сади вирощують поки що головним чином з насіння.

Який же оптимальний варіант цієї технології?

●

Насамперед краще на постійне місце садити не 2—3-річний сіянець, вирощений у розсаднику, бо він може не повністю успадкувати всі кращі ознаки маточного дерева. Адже запилювач звичайно невідомий, бо можуть перезапилюватися дерева, що ростуть на відстані до 300 м. Надійніше посіяти в ямку 4—8 плодів, а потім поступово залишити в ній 2 найкращих деревця обох типів цвітіння, що потрібно для запилення. Зайві можна знищити, або відсадити, або вростити аблактуванням у головне деревце, тобто перетворити на підщепи.

Цей спосіб придатний передусім для слабкорослих скороплідних форм, які зацвітають вже на друге-третє літо. Такими є горіхи з бічним типом плодоношення, у яких продуктивні, квітконосні не тільки верхівкові бруньки, а й частина бічних.

Дерево, вирощене з насіння, висіяного на постійне місце без підкладання каміння, буде ще й найбільш посухостійким. Посуха 1994 р. засвідчила перевагу таких богарних дерев — в них майже не осипалась зав'язь, не здрібніли плоди.

Способи сівби

З класичних визнаю лише два: висів сухого насіння навесні з попереднім вимочуванням і пророщуванням; закладання в грунт восени плодів у зовнішній оболонці за 1—2 тижні до їх вилущування. Досить поширену передвесняну стратифікацію вважаю менш надійною.

Сіяти горіхи краще на легких не кислих грунтах. На глеюватих, якщо у травні-червні ідуть дощі, висіяне пророщене насіння загниває або уражується кореневим раком і гине. На важких грунтах корисно підсипати під насіння пісок. Проти кореневого раку рекомендується вносити в грунт вапно, крейду, спрацьований карбід. Але поливати вапняним молоком можна тільки після появи сходів, бо вапно цементує і сушить поверхневий шар. Цього не буде, коли використовувати настій деревного вугілля. До того ж воно є добрим матеріалом для мульчування. Коли висіваю горіхи у горщики, закладаю в них суміш родючого грунту і піску (1:1), іноді обладную аераційними трубками (з бузини).

Вимочування і пророщування сухого насіння. Зберігаю плоди у сухому неопалюваному приміщенні у металевих (від мишей) діжках з отворами для вентиляції. Непридатна тара з синтетичної плівки, бо в ній горіхи пліснявіють. Вимочую плоди 2 доби за температури 22—26° С. Краще це робити у свіжій сніговій воді, налитій тонким шаром (20—25 мм), в якому плоди занурені на 2/3 для кращої аерації. Замість дефіцитної марганцівки у воду додаю деревне вугілля. Воно, крім дезинфекції, ще й адсорбує на поверхні води оліїсту плівку, що заважає диханню зародків. У тонкошкаралупних і дірчастих плодів видаляю шкаралупу повністю або біля носика, де зародок. Товстошкаралупні після 3—8-годинного вимочування настукую молоточком, уникаючи травм ядра. Їх вимочую 3 доби, поклавши боком на ребро. До речі, вони мають і переваги: не видзьобуються птахами, довше зберігаються, часто смачніші і дають більш морозостійкі дерева. Корисно вимочування починати у підігрітій до 40—45° С воді, тоді його можна скоротити до 1,5 доби. Вимочене насіння укладаю боком на ребро у провареній (для дезинфекції) вологій тирсі на 6—15 діб, поки з'являться корінці 5—20 мм, після чого висіваю у ямку або горщики. Під час вимочування воду міняю 1—2 рази.

Важко визначити тривалість вимочування. Іноді за кімнатної температури вже через півтори доби плоди, навіть врожаю позаминулого року, дружно набрякають. У щілині між стулками біліє оживаючий зародок. А іноді і через 3 доби набрякання немає, а потім у тирсі насіння загниває.

Новий спосіб передпосівної підготовки насіння. За нашим винаходом (а.с. 1821069, 1993 р.), насіння гине менше, а сіянці розвиваються успішніше, якщо вимочувати і пророщувати насіння не навесні, а відразу після закінчення обов'язкового зимового спокою дерев — десь на початку січня. Пророщене насіння кладу до весни у вогкий субстрат (проварена тирса, прожарений пісок) на вимушений спокій за температури 0—9° С, тобто нижче біологічного нуля (10° С). Температура краще нижча, але плюсова. За температури 9° С корінці потроху ростуть, можуть утворитись ще й тонкі бічні. Це небажано, бо за сівби навесні вони будуть обламані.

Винахід поліпшую. З'ясував тривалість обов'язкового зимового спокою дерев сортоформи І. Є. Кочерженка з бічним плодоношенням, яку Іван Євменович знайшов у Карпатах — 75 діб (при 0—9° С). У середньо-азіатських горіхів Ідеал, Узбецький швидкоплідний цей показник логічно має бути коротшим.

Добрі результати дала сівба пророщеного взимку насіння (по 6—8 штук у горщики). У травні, коли минає небезпека приморозків, висаджую зелені саджанці

у грунт. У такому варіанті з подовженою вегетацією почастішало цвітіння на другий рік.

Прискорене (на 1 рік) вирощування дерев

Виявив дуже важливу біологічну властивість горіха: обов'язковий зимовий спокій для насіння набагато коротший, ніж для самих дерев, тобто бруньок (коріння, як відомо, росте і взимку). Цей показник становить лише 18 діб! По-перше, поліпшується описаний винахід. Сухе насіння краще проростити вже в жовтні, витримавши перед цим 18 діб у холодильнику (краще при 0—6°С) у сухому вигляді. А потім зберігати до весни у субстраті (ріст коріння повністю гальмується при 0—4°С). А по-друге, виникла можливість застосувати додатковий повний вегетаційний сезон взимку і виграти рік у вирощуванні дерев.

Сію у горщики 1 вересня по 6—8 невилущених плодів за згаданим способом. Витримую горщики 18 діб у холодильнику (при 0—9°С, краще нижче), бо у льоху в цей період тепло. Переношу у будинок на вікна. Через 15—20 діб з'являються сходи. З 5 жовтня до 20 лютого (4—5 міс) рослини вегетують. Потім виношу горщики у льох на 75 діб обов'язкового спокою. Після цього висаджую у грунт, з 6 травня бруньки розкриваються. Звичайно, названі дати не «залізні». Тривалість штучної зимової вегетації — 4,5 місяця — визначив, враховуючи її природну середню тривалість у Харкові — між серединою травня і початком жовтня, тобто між останнім весняним і першим осіннім заморозками.

А чи можна почати штучну вегетацію восени, маючи сухе насіння? Так. У жовтні це насіння витримую 18 діб у холодильнику (просто у паперовій кульці). Потім вимочую, пророщую, висаджую у горщики, а далі — як у попередньому варіанті. Тривалість штучної вегетації тут зменшується. Тому виношу рослини в горщиках на штучний спокій пізніше. А потім восени подовжую літню вегетацію, влаштовуючи над лунками парнички — накриваю рослини плівковими мішками по каркасу. До того ж пам'ятаю акліматизаційну пораду Мічуріна — скорочувати першу вегетацію сіянців південних культур пізньою сівбою, плануючи появу сходів в межах до 10 червня (хоч це, бачу, відсуває перше цвітіння).

Штучна вегетація не рівнозначна природній літній. Тепла у приміщенні вистачає, але світловий день короткий. Рослини на момент надання їм штучного зимового спокою яскраво-зелені. Використовую, крім льоху, водогінний люк. Там вологість вища. Через 15—20 днів зелене листя відпадає. Якщо ж на початку вегетації у жовтні—грудні подовжувати підсвічуванням світловий день до 16 годин протягом 1—2 місяців, то на кінець штучної вегетації листя жовтіє.

Отже, навесні сад можна закласти не сівбою насіння, а вже вирощеними з нього взимку у закритому грунті однорічками і без пошкодження (підсушування) коріння. Виграємо рік, полегшуємо селекційний добір у приміщенні, уникаємо травневих приморозків, кореневого раку, згубних дощів. Плодоношення не запізнюється порівняно з садінням дворічок, які рік-два не дають приросту. Спосіб патентується. Застосовую його вже п'яту зиму, відразу після подачі заявки на згаданий винахід.

Заспокою численних початківців, які побоюються «чоловічих» горіхів. Таких не існує. А в першочоловічих (протоандричних) просто сережки зацвітають раніше жіночих квіток. В цілому вони не гірші від першожіночих (протогінічних) дерев. Менш вразливі пізньовесняними приморозками, хоча не здатні до самозапилення, як першожіночі. До речі, маточне дерево Ідеалу (і всі розмножені від нього вегетативно) — першочоловіче, як описував С. С. Калмиков.

Л. С. Шугін,
310098, Харків-98,
вул. Старо-Кримська, 11

Пересаджування смородини

Виникла необхідність пересадити кущі смородини. Розкажіть, будь ласка, як це краще зробити, які особливості обрізування?

С. Н. Голуб,
Закарпатська обл.

● Як правило, смородину не пересаджують, бо вона порівняно легко розмножується і швидко вступає в плодоношення. Але якщо є в цьому потреба, то найкраще восени (у жовтні — в північних та центральних областях, в листопаді — на півдні України), або дуже рано навесні до розпускання бруньок. Краще кущі пересаджувати з грудкою землі на кореневій системі, щоб максимально зберегти її, особливо найціннішу її частину — кореневі волоски. Щоб збагнути, як це краще здійснити, згадаймо, що смородина це типова багаторічна кущова рослина висотою до 1,5—2 м. Кущ складається з кільканадцяти різновікових стебел. Нові пагони виростають із сплячих бруньок в основі куща, а кореневих паростків смородина не утворює. Нові пагони починають плодоносити на 2—3-й рік і щедро родять до 5-річного віку, а в порічок (червоних і білих) — до 7—8 років. Загалом кущі можуть добре плодоносити за належного догляду до 15—20-річного віку. Тож перед пересаджуванням в кущі вирізують усі гілки, старіші трирічного віку, залишають 2—3 дворічних та до 5 гілок однорічних.

На дворічних гілках видаляють усі бокові відгалуження від землі до висоти 20—25 см. Вкорочують верхівки однорічних та дворічних пагонів. Садильну яму копають на глибину 50—60 см, діаметром 70—80 см.

Якщо при викопуванні кущів окремі корені будуть травмовані, то зрізи їх поновлюють секатором. На дно ями висипають 1—2 відра торфокомпосту або перегною, перемішаного з родючим грунтом верхнього шару. Потім в яму поміщають кущ, що пересаджується так, щоб основа його була на 20—25 см нижче рівня поверхні землі. Потім кореневу систему присипають грунтом та добре поливають (1—2 відра води).

Коли в основі куща виростуть нові пагони, з них залишають 5—6 найкращих і в міру їх росту протягом вегетації підсипають грунтом, доки ямка не буде засипана до рівня поверхні землі. Новоутворені пагони вкорінюються і згодом кущ зможе повністю перейти на живлення через нову кореневу систему. Як показує практика, пересаджені кущі смородини будуть плодоносити не гірше молодих, але вони швидше нарощують врожайність, а на 3-й рік після садіння можуть повністю її відновити і давати 3 — 4 кг ягід з куща. Кущі з такою заглибленою кореневою системою краще переносять несприятливі посушливі умови літа, особливо в районах недостатнього зволоження.

Надалі обрізування пересаджених кущів смородини не відрізняється від звичайних. При формуванні куща чорної смородини щорічно залишають 4—5 найкраще розвинених однорічних пагонів. У п'ятирічному віці кущ буде мати 20 — 25 різновікових гілок, а враховуючи що на гілках 4 — 5-річного віку знижується врожайність, то п'ятирічні регулярно вирізають, а на їхнє місце залишають стільки ж однорічних. Також при обрізуванні видаляють уражені, понівечені, засохлі та зайві гілочки.

До обрізування порічок (червоних і білих) підхід такий самий, як і до смородини. Але, зважаючи на те, що у них гілки зберігають високу продуктивність до 7—8-річного віку, то старі гілки видаляють при досягненні ними саме цього віку, а на їхнє місце залишають 3—4 однорічні.

В. Г. Лисанюк,
А. Н. Кручек

ПОРА ОСІННЬОГО САДІННЯ

Початок жовтня — найкращий час для закладання й ремонту саду. Крайній строк садіння плодових дерев і ягідних кущів — Покрова (14 жовтня). Пізніше цього робити не бажано, хоч в окремі роки результати можуть бути успішними. Головне, щоб від садіння до настання сталих морозів пройшло 3—4 тижні. За цей час коренева система саджанця встигне добре прижитись, що сприятиме успішній зимівлі деревця чи куща на новому місці.

Як вибрати саджанець? Він має бути свіжим. Якщо є листя і воно не зів'яле і не засохле, тоді легше, а коли його немає? Тоді корінь не повинен бути підсушеним. Корінці саджанців завжди мають бути у вологому середовищі. Вибирають могутніші, товстіші саджанці. Смородина і агрус повинні мати по 1—3 пагони товщиною біля основи 1—2 см та довжиною 50—60 см і більше, корені завдовжки 15—20 см. Зверніть увагу, чи не уражені листки і кінчики пагонів хворобами, зокрема борошнистою росою. За цією ознакою можна судити про стійкість сорту до хвороб. Якщо саджанець обрізаний і немає листків, може бути підозра, що він нездоровий. Бо, як правило, при осінньому садінні саджанці не обрізують.

Однорічні саджанці яблуні і груші повинні мати сильний пагін довжиною 100—150 см і кілька коренів завдовжки 20 см. Коли коріння дуже обрізане, немає тонких корінців, то це вже небезпечно. Важливо також, щоб однорічки мали непошкоджені ростові бруньки на штамбі.

Однорічки вишні і сливи мають бути з центральним провідником і 3—5 бічними пагонами довжиною 40—60 см і більше. У слабеньких однорічок 2—3 бічних пагони або зовсім їх немає.

Дворічки яблуні і груші повинні мати висоту не менше 150 см, 2—3 і більше бічних пагонів довжиною 40—60 см і штамб висотою 65—70 см.

Якщо саджанець окультурений, має бути зарослий слід від зрізаного шипа і наплив у місці окулірування чи копулювання. У дички кора по всьому стовбуру гладенька, рівна, без шрамів і швів. За кольором кори підщепа й прищепа теж відрізняються.

У культурного саджанця пагони досить гнучкі, а їхні кінчики спрямовані догори і закінчуються верхівковою брунькою. У дичок нижні пагони не гнуться, ростуть паралельно землі і закінчуються шпичаком.

У культурних рослин листя товстіше і знизу опушене. На клонових підщепах коріння мичкувате, розгалужене, а у парадизки червонолистої коріння червонувато-рожеве.

У напівкарликів коріння менш мичкувате, ніж у карликів, але більш розгалужене, ніж у сіянцевих підщеп. Довжина саджанця на клонових підщепах має бути такою, як і на сіянцевих. Все залежить від догляду в розсаднику. Бо іноді несумлінні продавці на ринку недогони видають за карликові деревця на клонових підщепах.

Садять дерева й кущі у завчасно підготовлені і заправлені родючою грунтосумішшю ями. Саджанці на клонових підщепах висаджують дещо глибше, ніж вони росли у розсаднику, але так, щоб місце щеплення залишалось на поверхні. Глибше на 5—10 см, ніж вони росли в розсаднику, садять і кущі смородини, порічок, агрусу.

Саджанець на сіянцевій підщепі важливо посадити так, щоб коренева шийка була на рівні грунту, можна присипати її на 4—5 см. Якщо дерево буде посаджене глибоко, то вже в 5—10-річному віці почнуть відмирати гілки без будь-яких причин.

За зовнішніми ознаками початок кореневої шийки у деревця можна визначити, шкрябнувши кору: у штамба колір зелений, а у кореня жовтий. Межа між зеленим та жовтим і буде кореневою шийкою.

У ростучому саду наприкінці жовтня вносять перегній, компост, торф по 6—8 кг на 1 м^2, а на кислих грунтах додають ще й вапно. Після внесення добрив грунт глибоко перекопують. Те саме роблять і в ягідниках, вносячи на кожний кущ 5—6 кг органіки, 100 г суперфосфату та 50 г калійної солі або півлітрову банку деревного попелу.

Малина і суниця — дуже незимостійкі рослини. Бажано малину пригнути до землі і зв'язати, щоб її краще присипав сніг, а навколо кущів замульчувати торфом, тирсою чи перепрілим гноєм.

Міжряддя суниці слід перекопати, вибрати багаторічні бур'яни, щедро полити.

О. В. Романов

Магонія падуболиста

Магонія

Яку вічнозелену плодову рослину можна вирощувати по всій Україні? «Лимон» — промайне думка. Ні, лимон надворі взимку загине. А цю рослину ви, напевне, бачили у парках і скверах, де вона навіть серед снігу приваблює око живим листям. Це — магонія. Свою назву рослина дістала на честь американського садівника Бернарда Макмагона, добре відомого у своїй країні двісті років тому. Усього в роді магонія налічується близько 70, а за твердженнями окремих ботаніків, понад 100 видів, розповсюджених в Азії та Америці. Близька родичка барбарисових, вона відрізняється від них відсутністю колючок на стеблах.

До України інтродуковано 8 видів, найбільшого поширення, завдяки зимостійкості, дістали магонія падуболиста і магонія повзуча. Ці види подібні, але перший досягає висоти 1 м, а другий удвічі нижчий. Листки — складні, непарноперисті, до 20 см завдовжки, з 3—11 гострозубчастими шкірястими листочками. Жовті квітки в китицях довжиною 3—8 см, розташовані на кінцях пагонів. Плід — кулеподібна або продовгувата ягода, до 1 см завдовжки від темно-пурпурового до темно-синього забарвлення з сизим налітом, масою 0,1—0,5 г, сік червоний. Цвіте магонія у квітні—травні, плоди достигають у серпні. Вона добре переносить зимові холоди, хоч у безсніжних регіонах листки більш-менш потерпають від морозів. Рослина досить посухостійка, може

Кількасортові дерева

● *Якщо маєте в саду деревце з одним сортом, то з нього не важко зробити кількасортове. Для цього на тому ж дереві слід щепити ще один, два, а то й три бажаних сорти, дочекатися їхнього плодоношення і воно стане кількасортовим. Краще, звичайно, вирощувати кількасортові дерева на диких підщепах.*

Справа в тому, що за сучасних умов, коли повсюди дефіцит робочих рук, дички-підщепи в садівничих господарствах вирощують здебільшого з насіння культурних сортів. Такі підщепи, як правило, недовговічні. Уже через 10—12 років їх вимушено обрізують на плодоношення, а ще через 2—3 роки викорчовують. У той час, як щеплена на справжній лісовій дичці яблуня чи груша, залежно від грунтово-кліматичних умов, може рости і плодоносити понад 100 років.

Кісточкові теж менш піддатні цьому впливу. І все-таки витриваліші та живучіші тернослива, алича, дика черешня.

Тож, якщо вже забаглося мати гарне кількасортове дерево, то плекати його слід саме на лісовій дичці. Її, безумовно, можна виростити і в розсаднику, але обов'язково з насіння, взятого з плода дикої яблуні чи груші.

Перед тим, як розпочати кількасортове щеплення чи окулювання, слід добре продумати і чітко визначити, які сорти і на якому дереві нащіплювати, врахувати особливості кожного сорту, ріст і розвиток крони, час цвітіння і достигання плодів. Розрахунок має бути таким, щоб на кожному дереві були ранні, середньостиглі і пізні сорти. При цьому деревина буде поступово звільнятися від стиглих плодів, а, значить, краще живити ті, що продовжують рости і достигати.

Крім того, ранні і пізні сорти, скажімо, яблунь чи груші, цвітуть у різні строки. Це також важливо. Бо, якщо, наприклад, ранній сорт буде пошкоджений весняними заморозками, то на тій же деревині успішно відцвіте осінній чи зимовий сорти і дерево все-таки буде з плодами.

Тож на одному дереві-дичці слід щепити один-два ранніх, стільки ж середньостиглих та пізніх сортів. Це стосується передусім зерняткових — яблуні і груші. Що ж до кісточкових, то тут можна обійтися двома-трьома сортами: раннім і дещо пізнішим, або раннім і досить пізнім. Це полегшить збирання плодів у період масового достигання.

Не менш важливо правильно розмістити прищепи на дереві-підщепі. Тому важливо, щоб на час щеплення чи окулювання воно вже мало сформовані скелетні гілки крони. При цьому, ранні сорти слід щепити на верхніх, середньостиглі — на середніх, зимові — на нижніх гілках чи частинах основного стовбура дички.

Так само слід враховувати північний і південний боки дерева. Бо, скажімо, ранній сорт, щеплений внизу крони, та ще з північного боку, достигатиме лише десь у період достигання середньостиглих сортів і таким чином втратить свою цінність, не кажучи про те, що і цукристість цих плодів буде нижчою від тих, які достигали на верхівках дерева.

Щодо компонування сортів, то треба виходити з їхніх біологічних особливостей. Однотипні сорти краще ростуть, взаємно запилюються, стимулюють один одного.

Враховуючи це, кількасортові дерева можна було б компонувати приблизно так:

яблуня — ранні сорти — Папіровка, Мелба; середні або осінні — Антонівка, Пепін шафранний; зимові — Пармен золотий і Ренет Лансберга; або, відповідно, Боровинка і Серпневе; Мекінтош і Калвіль Мліївський; Тіролька і Бойкен;

груша — ранні — Лимонка і Улюблена Клаппа; осінні — Лісова красуня і Бере Гарді; зимові — Жермен і Кюре;

слива — Угорка італійська і Ренклод Альтана, а також Черкуша або їй подібний сорт;

черешня — Наполеон рожевий і Жабуле чи Денісина жовта.

Власне кажучи, вибір сортів тут широкий. Скажімо, тільки на Вінниччині в колгоспних і радгоспних садах (а їх понад 100 тис. га) районовано понад 40 сортів плодових.

Отже, щепити є що. Справа лише за тим, щоб вміло вибрати і розумно скомпонувати щепи кількасортового дерева, забезпечити йому швидкий ріст і розвиток. На відміну від односортового, кількасортове потребує ретельнішого догляду, регулювання однакового росту всіх гілок крони, вчасної боротьби з шкідниками і хворобами.

Справа, як бачимо, копітка і нелегка. Зате, виплекавши на ділянці 5—6 таких дерев, можна мати ледь не весь набір районованих сортів плодів — як зерняткових, так і кісточкових порід.

На моїй садовій ділянці уже третій рік ростуть дві кількасортові яблуні, три груші, дві сливи, вишня. Тож на восьми деревах плодоносить понад 20 сортів. Причому, якщо не вродила одна гілка то вродила друга. А то, дивись, усі чотири гілки на дереві мають плоди. Приємно? Ще б пак!!!

Г. А. Скоряк,
м. Вінниця

рости на різних типах грунтів. Характерною відмінністю від багатьох інших плодових є придатність магонії для вирощування в затінених місцях.

Інші інтродуковані види магонії не такі зимостійкі, щоб їх можна було вирощувати на півночі України, культивуються лише в теплих причорноморських районах. Наприклад, магонія Свазі — дуже рідкісна у нас рослина. В дикому стані росте в напівпустелях Техасу, має плоди завбільшки 1 см, придатні в їжу. Там навіть створені промислові плантації, продукція яких використовується для виготовлення соків, вина, соусів, джему, желе, родзинок.

Плоди наших зимостійких видів теж до деякої міри їстівні, хоч в окремих виданнях їх характеризують як отруйні. Плоди магонії, як і плоди барбарису, містять алкалоїди: багато в насінні, на порядок менше — в м'якуші. Це не робить плоди отруйними, але слід пам'ятати, що їх не слід вживати вагітним жінкам, а при вичавленні соку не треба пошкоджувати насіння, щоб не було алкалоїдів у продуктах переробки. Вміст алкалоїдів у плодах магонії додає їм профілактично-лікувального значення при захворюваннях печінки і жовчного міхура. Кислий смак також не псує плодів, бо використовують їх для переробки, коли наявність органічних кислот підвищує цінність сировини. Сік має інтенсивний колір і може використовуватись як харчовий барвник. У Південно-Східній Азії його застосовують при виготовленні знаменитого батику. Переробляють плоди, вичавлюючи сік, який іде на вино, желе, сироп, для купажування з іншою сировиною.

Розмножують магонію найчастіше насінням, яке висівають восени або весною після тримісячної стратифікації. Вегетативно розмножують кореневими паростками, відсадками, зеленими живцями, щепленням. Кущі садять на відстані 1 м один від одного, бажано в затінку. До умов вирощування культура невибаглива. Особливого догляду, спеціального обрізування і формування не потребує. Плоди збирають цілими китицями або відриваючи від плодоніжки. Урожай з куща становить 0,5—2 кг. Селекція магонії як плодової рослини ще не проводилась, тому перед аматорами широке поле діяльності по відбору великоплідних форм, з поліпшеною якістю плодів та іншими цінними ознаками.

Як декоративну рослину її використовують для створення низьких груп на газоні, низьких живоплотів вільної форми, бордюрів. Листя застосовують у виготовленні букетів. Відомі гібриди магонії з барбарисом, які теж поширені завдяки високій декоративній якості.

Тож експериментуйте, не пошкодуєте!

В. М. Меженський,
кандидат с.-г. наук

Квітник

Найчастіше вирощують самшит звичайний — 4-6-метровий вічнозелений кущ з блискучим шкірястим листям, який так само чудово використовується як підлісок (поросль) під вищими деревами. У садах великих міст можна без ризику висаджувати відомі вереси, завдяки красі яких сади мають привабливий вигляд протягом цілого року.

До менш декоративних деревних порід, але чудово озеленюючих землю, належить і бруслина Фортуна. Це загартований повзучий кущик із зеленим шкірястим листям, що прекрасно годиться для озеленення великих площ, стін, скель, каменів в альпінаріях і як підлісок серед високих дерев. Культура «Колорат» відзначається тим, що його темнозелене листя восени забарвлюється насичено пурпуровим, на спідній стороні — червоним кольором, а культура кураліс відрізняється сірувато-зеленим з білими прожилками листям, часто з рожевуватим

Декоративні листяні породи для міських садів

Садоводи-любителі, які мають садові ділянки у великих містах чи промислових районах з неблагополучною екологією, запитують про асортимент дерев, які можуть вижити у цих мало сприятливих умовах.

Існують численні сорти і культури, які у великих містах і промислових районах почуваються досить добре, або настільки, що можна не турбуватися з приводу їхнього стану і гарного вигляду.

До цих декоративних деревних порід належать усі сорти барбарису, серед яких найвідоміший Тунберга — кущі висотою приблизно 1,5 м, з опадаючим листям зеленого кольору, дуже красиво забарвленим восени, які навіть без підстригання утворюють живі загорожі. Подібний до основного сорту і Атропурпурний барбарис, що протягом усього вегетаційного періоду має листя насичено бронзово-червоного кольору. Використовується як солітер, тобто поодиноко, окремими екземплярами, у групах кущів серед інших порід для барвистого оживлення, а також для вільно ростучих або стрижених загорож.

Поради дизайнера

Серед вічнозелених барбарисів варто згадати барбарис Юлії — декоративний кущ до 2,5 м висотою, з гранчастими відростками, сильними шипами, буровато-зеленим листям і жовтими квітами. Добре почуває себе на сонці і в тіні, висаджується як солітер в групах або в живих загорожах.

У таких же умовах досить добре почуває себе і самшит — невимогливі кущі, що прекрасно переносять засуху, сонце, тінь, а також будь-який садовий грунт. Здебільшого навіть нестрижені кущі дуже густі і добре зливаються з оточуючим пейзажем через те, що вони помірно розчленовані. Прекрасно переносять стрижку, а тому годяться для формованих живих загорож.

відтінком. Особливо красиві вони на сонці, проте і в напівтіні почуваються прекрасно.

До виключно декоративних рослин належить і дуже відома плетюча рослина плющ з вічнозеленим шкірястим листям, що здіймається до висоти 30 м. Годиться для плетіння по стінах будинків і огорож, для озеленення голих площ, обростання стовбурів старих дерев і пеньків, лежачих каменів, схилів й інших місць у напівтіні, а також у густій тіні. Так само добре йому і на відкритому сонці. Цвіте лише на сонці дрібними зеленувато-жовтими квітами.

До такої ж групи листяних належить і деревовидний звіробій, наприклад звіробій чаркоподібний — до 40 см висоти з досить крупним, у захищених умовах вічнозеленим шкірястим листям і красивими золотисто-жовтими квітами. Застосовується як підлісок, а також для озеленення великих площин під високими деревами або на схилах.

У несприятливих умовах промислових районів добре почуваються і такі кущі як магонія падуболиста. Висотою вони до 1 м, з красивим блискучим голчасто-зубчатим листям, що зимою частково забарвлюється в червоний колір, і рясними жовтими квітами.

Утіхою садівників є також глід. До найвідоміших належить глід пурпуровий — красивий, вічнозелений, до 3 м висоти кущ, з уміру блискучим, насичено зеленим листям, білими квітами і численними пурпурово-червоними плодами. Вимагає доброго водопроникного (краще сухого) грунту, сонячної експозиції. Використовується в основному для висадки живих загорож, груп, як свіжий підлісок під групами високих дерев. Вирощують ряд сортів різної висоти, з різноманітним забарвленням плодів і різноманітного призначення.

Цікаво, що до групи досить декоративних порід належать також крупноквіткові рододендрони і садові азалії, барвиста принада квітів яких нас так зачаровує у весняних квітниках.

Барвінок — відомий домашній сорт з повзучим темно-зеленим листям і блакитними квітами. Належить до відмінних рослин підліску, що озеленюють землю і добре себе почувають в будь-якому нормальному садовому грунті на сонці і в напівтіні, а також у затінку.

Окрім згаданих найдекоративніших вічнозелених і листопадних листяних порід, вирощують ще декілька десятків сортів і культур, що добре почувають себе в несприятливій атмосфері великих міст і промислових районів.

Якщо висадити рослини у належне місце, у правильну грунтову суміш і не забувати про своєчасне поливання та ретельний догляд (особливо для вічнозелених сортів і перед настанням морозів), вони щорічно віддячать нам рясністю чарівних квітів.

✦

Служба взаємодопомоги

Шановні читачі!

Торік у мене було 20 вазонів з квітами, але взимку більшість квітів загинула. Можливо, це сталося тому, що вазони були великі, а підвіконня вузьке і розмістити їх усі ближче до світла було неможливо. Як виготовити нескладну підставку для квітів, підкажіть, будь ласка?

Вважаю, що багато підлітків, які люблять вирощувати кімнатні рослини, будуть вдячні за таку пораду.

Вікторія
с. Орчик.

Скабіоза

Ця рослина належить до родини черсакових. Стебло у неї прямостояче, висота 25—120 см. Прикореневі листки довгасті, зубчастовиямкуваті. Квіти на довгих квітконосах зібрані у великі кулясті або головчасті суцвіття. Вони бувають білі, голубі, рожеві, червоні, фіолетові, темно-сині, чорно-пурпурові, майже чорні. Скабіоза — малопоширена рослина, хоч вона непримхлива, холодо- і посухостійка. Період цвітіння — з червня до листопада. Кращі сорти: Блауер Монд — висота 50—60 см, суцвіття темно-голубі; Лахероза — 40—50 см, темно-пурпурові; Шнеєбаль — 30—35 см, чисто білі; Фея — висота 25—30 см, суцвіття темно-сині.

Скабіоза добре росте на освітлених відкритих місцях, невибаглива до грунту, на півдні переносить невелике затінення.

Розмножується насінням і розсадою. Насіння висівають безпосередньо в грунт у березні — на початку квітня. Через 10—12 днів з'являються сходи. Легких заморозків не боїться. Через 40—60 днів рослини зацвітають.

Розсаду висаджують на початку червня. Відстань між рядками — 30 см, між рослинами 20—30 см. Скабіоза легко переносить пересаджування будь-коли, навіть під час цвітіння. Грунт біля висаджених рослин злегка ущільнюють і поливають з розрахунку 0,5 л води на кожний кущик, а через день розпушують. Протягом вегетації ділянку утримують у пухкому і чистому від бур'янів стані.

Щоб мати великі суцвіття, у період бутонізації рослини підживлюють повним мінеральним добривом (200 г на 1 кв.м), поливають 1—2 рази за декаду по 0,5 л води на рослину. Насіння збирають восени, у фазі повної стиглості. Схожість зберігається 2—3 роки.

Шкідниками і хворобами скабіоза не уражується. Використовують її здебільшого на клумбах, у групах і бордюрах (низькорослі сорти). Коли хочуть мати великі махрові суцвіття на зріз, висаджують високорослі сорти. У зрізаному вигляді квіти зберігаються до 20 днів.

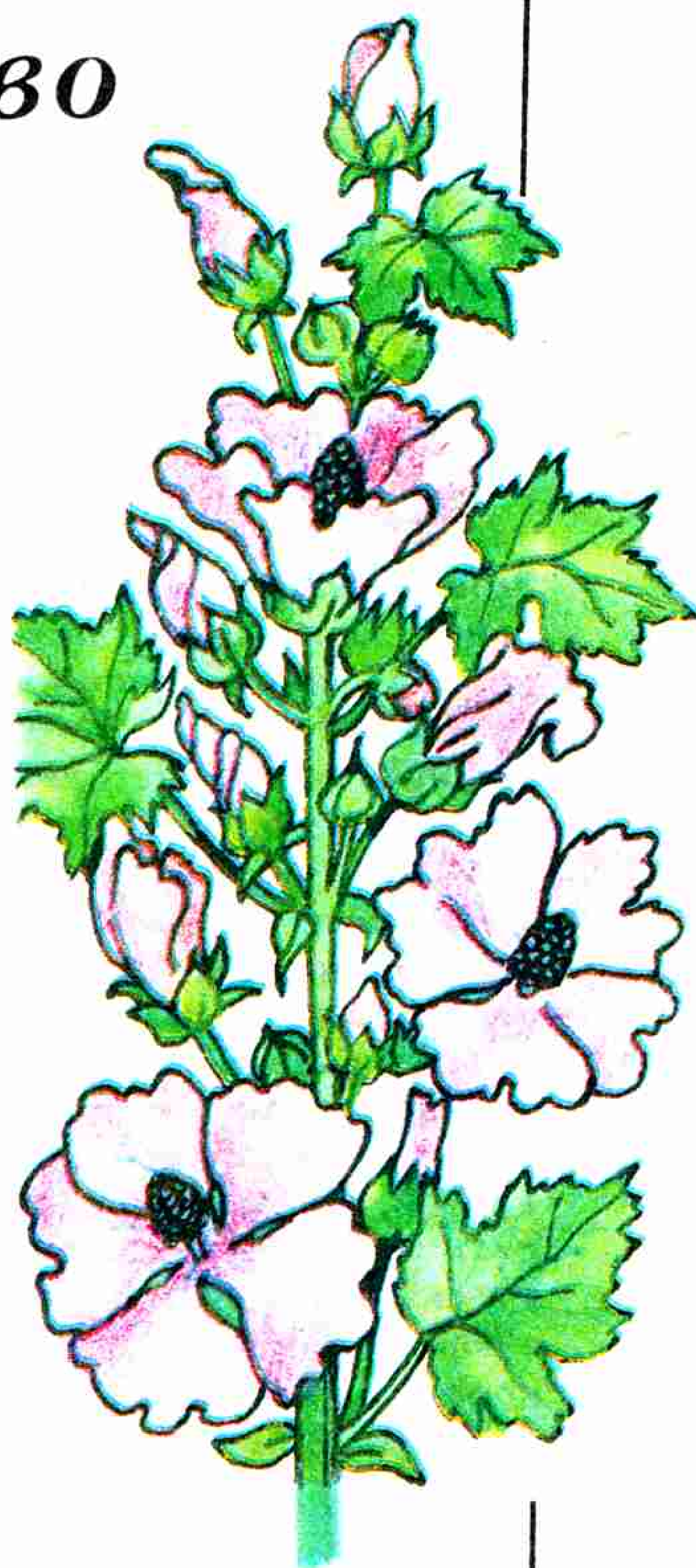
Скабіоза — медоносна рослина.

Просто і красиво

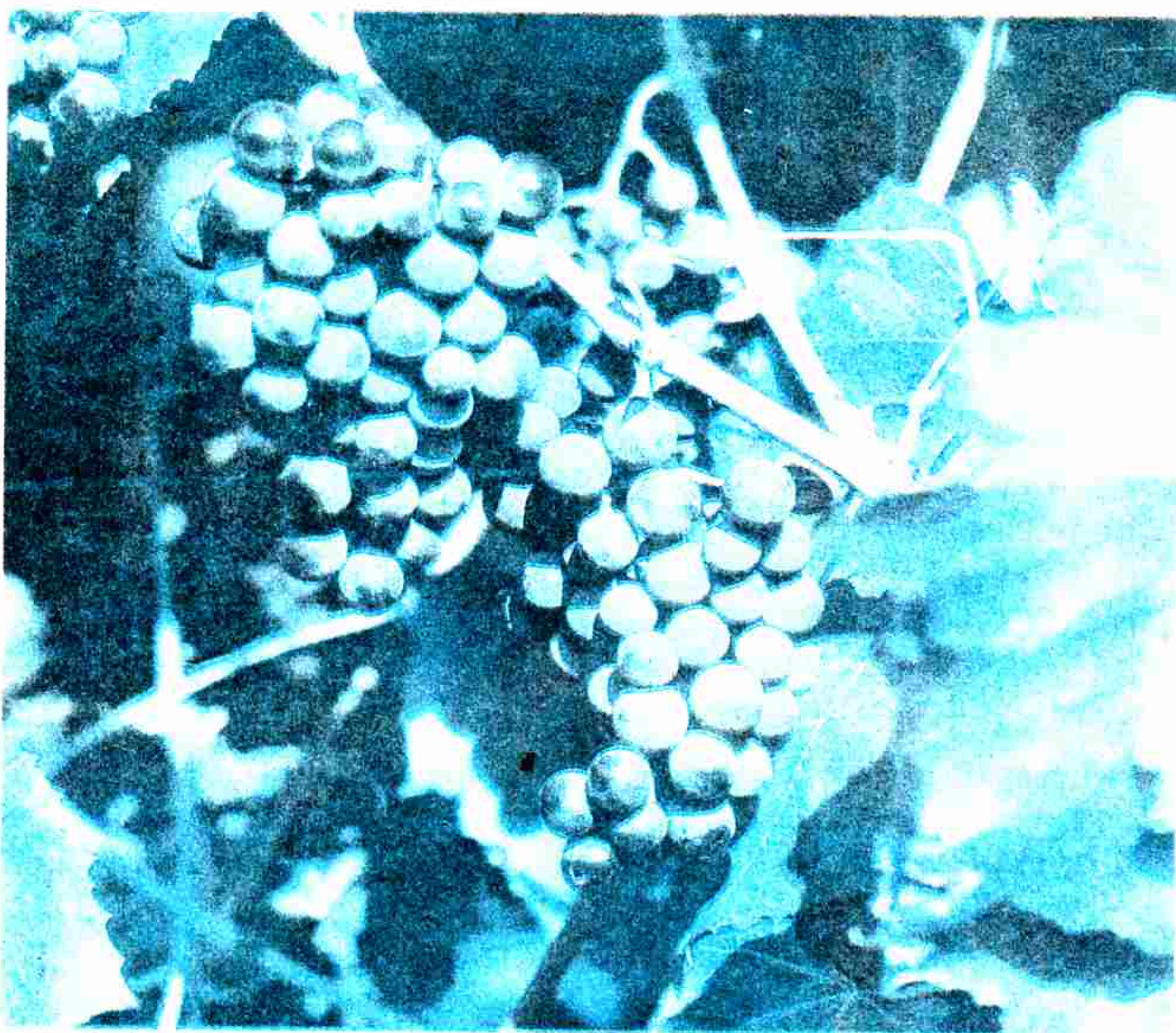
Нещодавно я купив будинок, почав займатися сільським господарством. Звернув увагу, що багато сільських садиб в Україні не впорядковані як слід. Причин того багато, а найперша, мабуть,— дорожнеча (не вистачає коштів, транспорту, матеріалів). Я розумію, що життя складне, мало сьогодні у нас радості. Але мені здається, що невеличка клумба з квітами прикрасила б не тільки ваше подвір'я, а, мабуть, і всю вулицю. Знайдіть трохи часу для догляду за цими острівцями краси. Тоді ваша оселя стане особливим світом. Увечері влітку приємно буде відпочити на подвір'ї після важкого спекотливого дня, милуючись красунями на тонких ніжках.

А які ж квіти посадити? Хотілося б свої, українські... На жаль, вони дещо призабулись.

Коли був на екскурсії в музеї просто неба у Пирогові, почув, що будинки прикрашали раніше чорнобривцями, мальвами і соняшниками. Але бажав би більше дізнатися про національні українські квіти. Відгукніться, читачі!

С. Трохимець,
м. Київ

Комплексностійкі сорти винограду з Цюрупинська

У зв'язку з переходом виноградарства на неукривну штамбову культуру зростає потреба в морозо- та зимостійких сортах. Кілька таких сортів для зони Нижньодніпров'я створено у Степовому філіалі УкрНДІЛГА (м. Цюрупинськ). Це, зокрема, Олешківський, 40 років Перемоги, Олімпійський, Цитрон цюрупинський. Крім того, вивчається група сортів, виведених в інших наукових установах: Подарунок Магарача, Сапераві сєверний, Голубок.

Зимостійкість цих сортів перевірена в умовах суворих зим минулих років (мінімальна температура сягала мінус 24,4°С). Особливо несприятливим для винограду був 1985 рік, коли від тривалих низьких температур взимку значно постраждала більшість насаджень Херсонської обл. Проте сорти Олешківський, Олімпійський, 40 років Перемоги, Сапераві сєверний і Голубок, як показали обстеження, мали незначні пошкодження. Збереженість вічок у них була 70—90% проти 10—15% у старих поширених сортів.

Багаторічна перевірка нових сортів свідчить, що вони практично стійкі до мільдью (ураження до 2 балів), тож у типові роки можна обходитись без заходів боротьби з цією хворобою. Лише за сильного розвитку мільдью слід провести 1—2 профілактичних обприскування.

Відомо, що до великих втрат урожаю часто призводить ураження насаджень сірою гниллю. Дослідження показали, що із групи сортів, які вивчалися, високу стійкість до неї мали Олешківський і Подарок Магарача (ураження 1 бал), 40 років Перемоги (2 бали). Відносно стійкими виявились Олімпійський і Цитрон цюрупинський (3 бали). Більше уражувались сорти Сапераві сєверний і Голубок (3,5 бала).

Ураження оїдіумом значною мірою залежить від погодних умов року. У 1994 році літо було жарке і сухе, що сприяло значному розвитку оїдіуму. У всіх досліджуваних сортів відзначено ураження листя і грон. Тому вони потребують захисту від цієї хвороби.

Характерною особливістю нових сортів є висока плодоносність пагонів як з центральних, так і з вічок заміщення, що забезпечує стабільну урожайність незалежно від умов зимівлі. За багаторічними даними (1985—1994 рр.), на супіщаних грунтах Нижньодніпровських пісків при зрошенні урожайність сортів становила: Олешківський — 183 ц/га,

Філоксера переноситься на коренях

Всередині минулого століття один французький вчений-ентомолог дослідив попелицю, що з'явилася на коренях виноградних рослин у Франції і живилася ними. Як пізніше з'ясувалося, вона була завезена із садивним матеріалом з американського континенту. Її назвали філоксерою. Публікуючи статтю про філоксеру, вчений попередив, що вона завдасть виноградарям багато клопоту, але на його застереження ніхто не звернув уваги. І дуже прикро, бо через кілька років шкідником були заражені усі виноградники Франції і з клопоту вона перетворилася у горе.

За короткий час філоксера знищила сотні тисяч гектарів виноградників у Європі. Наприкінці століття паразит потрапив і до нас, в Україну. Здавалося б, виноградарству загрожує смертельна небезпека. На щастя, відносний порятунок було знайдено, але про це нижче.

Філоксера являє собою комаху розміром не більше 1,5 мм, майже непомітну неозброєним оком. Розрізняють листкову і кореневу форми, які переходять час від часу одна в одну. На пошкоджених коренях утворюються пухлини та вузлики, що свідчить про наявність філоксери. Уражені тонкі корені відгнивають, на товстому корені утворюються напливи. Вони з часом дають тріщини, в яких селяться бактерії та гриби, внаслідок чого корені загнивають і відмирають.

Кущі винограду, заражені цим шкідником, за 3—4 роки знижують урожайність, хиріють і гинуть. Найчастіше філоксера переноситься на коренях садивного матеріалу, завезеного із заражених районів. У нас це південь України та Закарпаття. В Лісостепу та Поліссі України поки що її не помічено.

Свого часу ще французи проблему боротьби з цим небезпечним шкідником вирішили біологічним шляхом — щепленням європейських сортів та міжвидових гібридів на філоксеростійку підщепу з американських видів винограду. Це і сьогодні єдиний спосіб боротьби з філоксерою, який практикується в усьому світі. Точніше, це пристосування до неї, бо хоч коріння підщепи філоксера не уражує, але там вона може вільно знаходитися і переноситися в інші райони. Тому навіть щеплений виноград може бути джерелом інфекції.

Механічний склад грунту значною мірою впливає на життя шкідника. На піщаних грунтах філоксера живе лише в тому місці, куди вона потрапила. Личинки, за допомогою яких поширюється шкідник, не можуть пересуватися у безструктурному грунті. Тому єдиним районом, вільним від філоксери на півдні України, є Олешківські піски на Херсонщині. Таким районом, мабуть, може бути і Полісся України, якби тут виноградарство було розвинутою галуззю.

І нині виноградарство на півдні України існує лише на щепленій культурі. У 30-ті роки наступ філоксери на північ України вдалося зупинити суворими карантинними заходами. Межа поширення шкідника проходила по лінії Перво-

40 років Перемоги і Цитрон цюрупинський — 139, Олімпійський — 134, Подарок Магарача — 122, Сапераві сєвєрний — 95, Голубок — 51 ц/га.

На маточних насадженнях сортів Олешківський, Дніпровський оксамит і Олімпійський без зрошення в радгоспі «Золоті піски» урожай був 70—75 ц/га.

Біологічними особливостями комплексностійких сортів є їх спроможність до високого цукронакопичення незалежно від погодних умов. Щорічно цукристість соку в ягодах становить 20—25 %, у сорту Подарок Магарача дещо менше.

Тому, регулюючи цукристість строками збирання, з винограду згаданих сортів можна виробляти різні типи вина відмінної якості. Ці вина неодноразово отримували високі оцінки на міжнародних та обласних дегустаціях. Оскільки на таких насадженнях зовсім не застосовують хімічних засобів боротьби з хворобами або обмежуються одним обприскуванням, у продукції цих сортів, як показують аналізи, шкідливих хімічних сполук (мідь, миш'як, залізо тощо) немає або є лише їхні сліди.

Кілька слів про особливості агротехніки перспективних сортів. Формування двоштамбове. На кожному штамбі формують по одному горизонтальному кордону з плодовими ланками. Обрізування плодових пагонів коротке або середнє, бо пагони навіть з нижніх вічок мають високу плодоносність. Обов'язковим є обламування зайвих зелених пагонів. Внесення органо-мінеральних добрив і поливи теж значно збільшують урожайність.

Сорти Олімпійський, Голубок, 40 років Перемоги і Сапераві сєвєрний районовані в Херсонській області, інші проходять випробування. Загальна площа під цими сортами на Херсонщині перевищує 600 га.

В. Г. Терлич,
зав. лабораторією
виноградарства і плодівництва,
І. А. Аксюта,
науковий співробітник
СФ УкрНДІЛГА

садивного матеріалу

майськ — Умань, вище якої існувала 20-кілометрова смуга, де заборонялося вирощувати виноград з тим, щоб філоксера не поширювалась на північ. Крім того, заборонялося завозити саджанці винограду із заражених зон у чисті. Нині ні таких перепон, ні навіть елементарних карантинних заходів не існує. І поринули на наші базари продавці дешевих саджанців винограду з Молдавії та Криму, які везуть з ними «бомби» сповільненої дії. Бо в Лісостепу та Поліссі України усі виноградні насадження кореневласні, а перейти на щеплену культуру нині, під час кризового стану економіки, нереально. Рано чи пізно це доведеться робити, але філоксера доти вже знищить виноград, який є тут сьогодні, бо навіть ізабельні сорти страждають від цього шкідника. Тож залишається лише застерегти аматорів, щоб не особливо купували на базарі саджанці, завезені з півдня, бо навіть якщо вони щеплені і хворіти не будуть, то філоксеру на вашу садибу занесуть все одно. Комплексностійкість нових сортів — поняття відносне і потребує випробування часом. А коли так кортить мати той чи інший сорт з півдня, то краще старайтесь придбати лозу і самі її вкорінюйте на місці, так буде безпечніше.

Невже нам мало колорадського жука на картоплі, фітофтори на помідорах та іншої зарази, щоб у гонитві за завізною, розрекламованою невідомістю ще й нового клопоту собі нажити?

П. О. Мазур,
зав. с.-г. відділом УДЕНЦ,
Київ—74, вул. Вишгородська, 19

● Підбираючи сорти для вирощування столового винограду в районах Нижньодніпров'я, слід враховувати своєрідність кліматичних і грунтових умов цього регіону. Тут, як відомо, переважають піски, бідні на поживні речовини, з низькою вологоємністю і високою водопроникністю. Поверхневий шар дуже промерзає взимку, а влітку надто прогрівається. До таких специфічних умов краще пристосовуються сорти, які відзначаються доброю силою росту, мають підвищену стійкість до посухи і морозів.

Як показало сортовивчення, проведене в СФ УкрНДІЛГА, такі ознаки властиві ряду сортів селекції ВНДІВіВ ім. Потапенко (м. Новочеркаськ), НДІВіВ ім. Таїрова (м. Одеса), Анапської ЗДС, НВО «Вієрул» та ін. В умовах зим 1991—1993 рр., які виявились відносно м'якими (абсолютний мінімум мінус 18°С у січні 1993 р.), збереженість вічок була високою — в межах 70—100 %. Але за урожайністю спостерігалися значні відмінності. Виділялись сорти Восторг, Агат донський, Кодрянка, Біруїнця, Вієрул-59. Нижчу урожайність мали Шевченківський, Оригінал, Кобзар, хоч у 1993 р. вони теж щедро вродили. За зовнішнім виглядом грон і якістю ягід найкращими виявились Восторг, Кодрянка, Оригінал, Юлія, Кобзар, Біруїнця. Найбільші дегустаційні оцінки отримали сорти Восторг, Біруїнця, Кодрянка.

За сукупністю ознак попередньо виділені як найперспективніші Восторг, Агат донський. Заслуговують на увагу також Вієрул-59, Оригінал, Кобзар.

Наводимо короткі характеристики цих сортів.

Восторг. Сорт надраннього строку достигання. Грона великі. Ягоди великі, білі, овальні. Смак приємний, гармонійний, м'якуш м'ясистий, хрумкотливий. Достигає в першій декаді серпня, довго зберігається на кущах, не втрачаючи смакових якостей. Стійкість до мільдью, сірої гнилі підвищена.

Оригінал. Сорт середньо-пізнього строку достигання. Грона великі. Ягоди великі, біло-рожеві, довгастої форми з перехватом. Стійкість до мільдью та сірої гнилі підвищена.

Агат донський. Сорт великоягідний з великими гронами. Достигає у другій декаді серпня. Ягода округла, чорна, м'якуш м'ясистий, смак простий.

Вієрул-59. Сорт середньо-пізнього строку достигання (третя декада вересня). Грона великі. Ягоди великі, видовжені, чорні. М'якуш хрумкий, з пікантною гірчинкою. Стійкість до мільдью, сірої гнилі, морозу підвищена.

Кобзар. Сорт ранньо-середнього строку достигання (третя декада серпня). Дуже великі грона (700 г), ягоди теж великі, білі. Стійкість до морозу і мільдью підвищена.

В. Г. Терлич,
зав. лабораторією виноградарства
і плодівництва,
І. А. Аксюта,
науковий співробітник
СФ УкрНДІЛГА

Одноповерховий будинок з мансардою на 6—7 кімнат

Цей трикімнатний садибний будинок був спроектований для селища переселенців з Чорнобильської зони. Його особливість у тому, що передбачено збільшення сім'ї. Високий дах дає змогу влаштувати ще 3-4 кімнати на мансарді, коли виникне потреба, і тоді будинок стане 6-7-кімнатним.

Велику увагу приділено такому архітектурному елементу, як ганок, що набув рис порталу. Чотири опори завершуються арками. Над ганком бажано обладнати балкон, на який можна буде виходити з мансардного поверху. Портал добре видно здалеку, він надає будинку особливої індивідуальності і затишності.

З ганку потрапляємо на веранду, де знаходяться сходи на мансарду, а також холодна комора.

Будинок має три ізольовані кімнати, велику ванну, туалет, кухню-їдальню. Усі ці приміщення зв'язані між собою широким 2-метровим коридором-передпокоєм.

Одна з кімнат має вихід на відкриту терасу літнього відпочинку. У погожий літній день це основна зона денного перебування, центр спілкування родини та її друзів.

Найважливішою особливістю будинку є те, що «головними» можуть бути три фасади з чотирьох. Це дає змогу зорієнтувати його так, щоб кімнати завжди освітлювались сонцем. На схемі показано, як можна розмістити будинок відносно вулиці (рис.1).

Техніко-економічні показники:

Житлова площа —49,9 м^2 (115,2 м^2 з мансардою)
Загальна площа —93,6 м^2 (168,5 м^2 з мансардою)
Площа забудови — 120,2 м^2
Будівельний об'єм — 353,6 м^2

План I поверху

1. Веранда —8,93 м^2
2. Вітальня —20,99 м^2
3. Спальня —12,97 м^2
4. Спальня —15,91 м^2
5. Туалет —0,9 м^2
6. Ванна кімната — 5,29 м^2
7. Коридор — 11,27 м^2
8. Кухня-їдальня —13,3 м^2
9. Вбудована шафа —0,96 м^2
10. Холодна комора — 3,11 м^2

План мансардного поверху

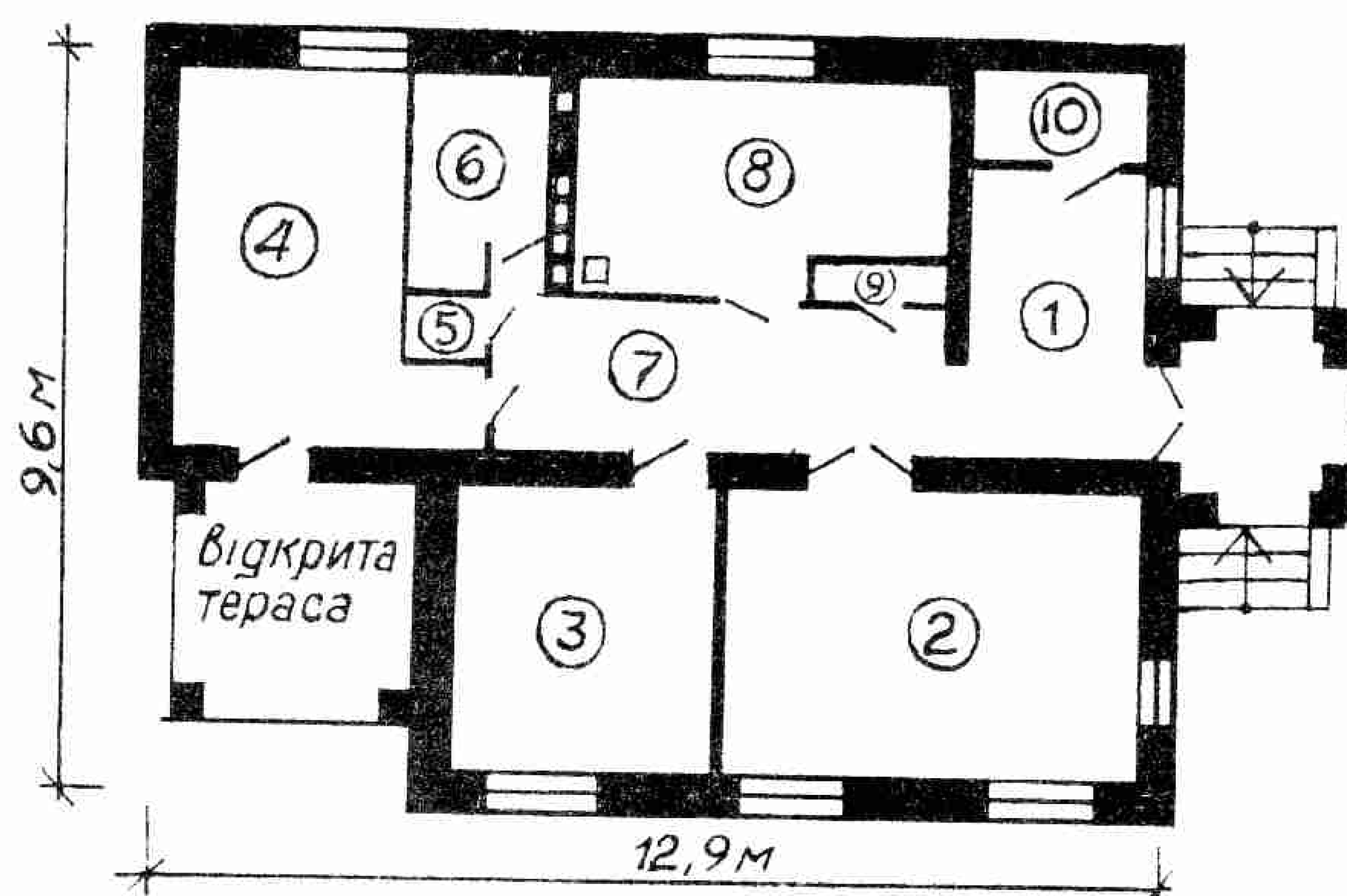
1. Загальна кімната —20,0 м^2
2. Кімната —20 м^2
3. Кімната —11 м^2
4. Кімната —14,3 м^2
5. Хол —9,6 м^2
6. Балкон —6,0 м^2

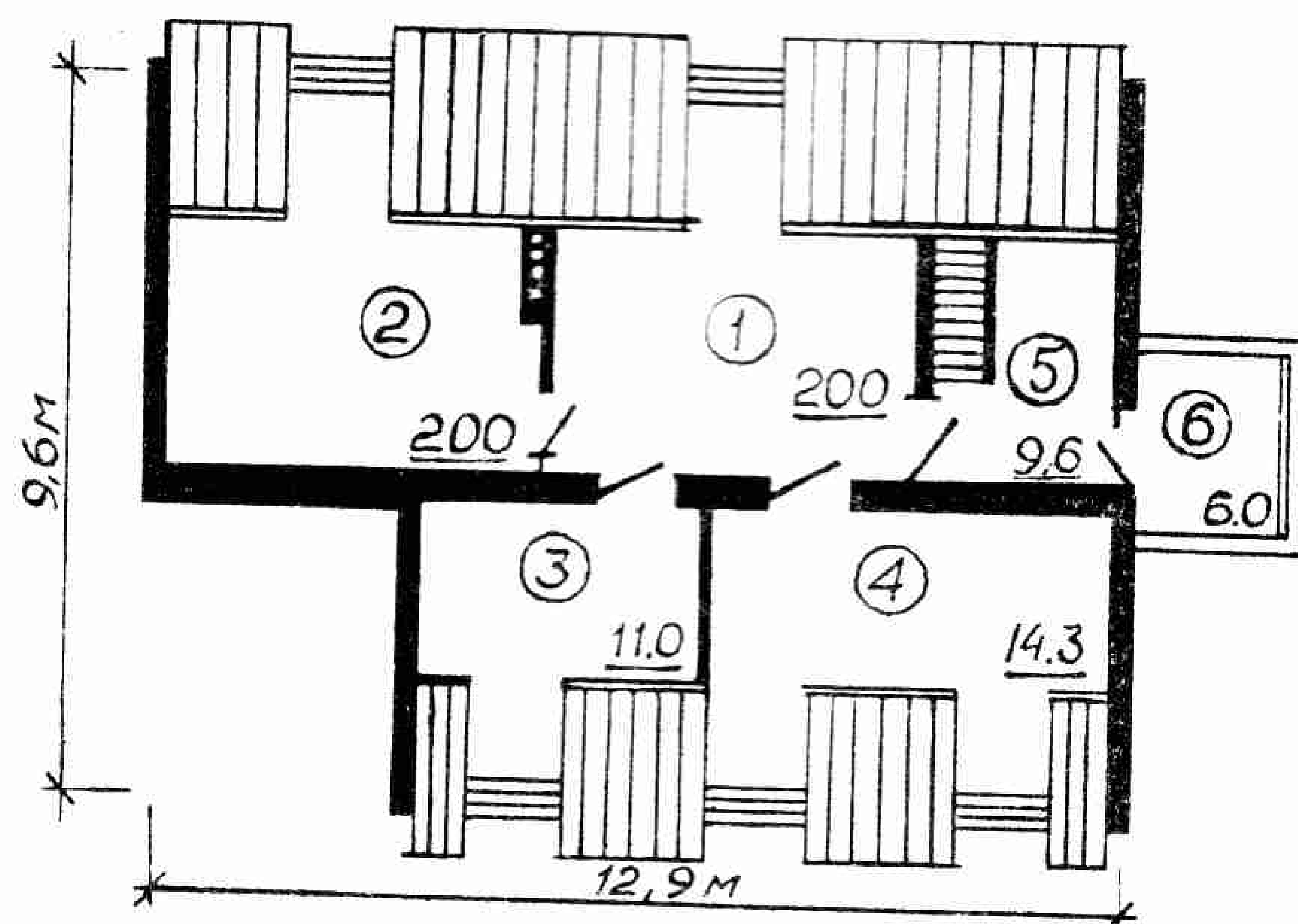
Фундаменти будинку — стрічкові із збірних залізобетонних блоків. Для прискорення будівництва стіни запроектовані з легкобетонних великорозмірних блоків. Їх монтують автомобільним краном дуже швидко (приблизно за тиждень). Потім — плити перекриття (марки ПК). Після цього стіни обкладають білою та червоною цеглою (як на малюнку). Між блоком і цегляною кладкою закладають мінеральну вату товщиною 5 см. Сама цегляна кладка кріпиться до бетонних блоків дюбелями. Кладка рельєфна (рис. 2): червоною цеглою обкладають на половину товщини цеглини, а білою на чверть товщини білої цеглини. Висота рельєфу 32 мм. Конструкція таких стін, крім естетичних якостей, повністю відповідає сучасним вимогам щодо енергозберігання і допоможе заощаджувати паливо.

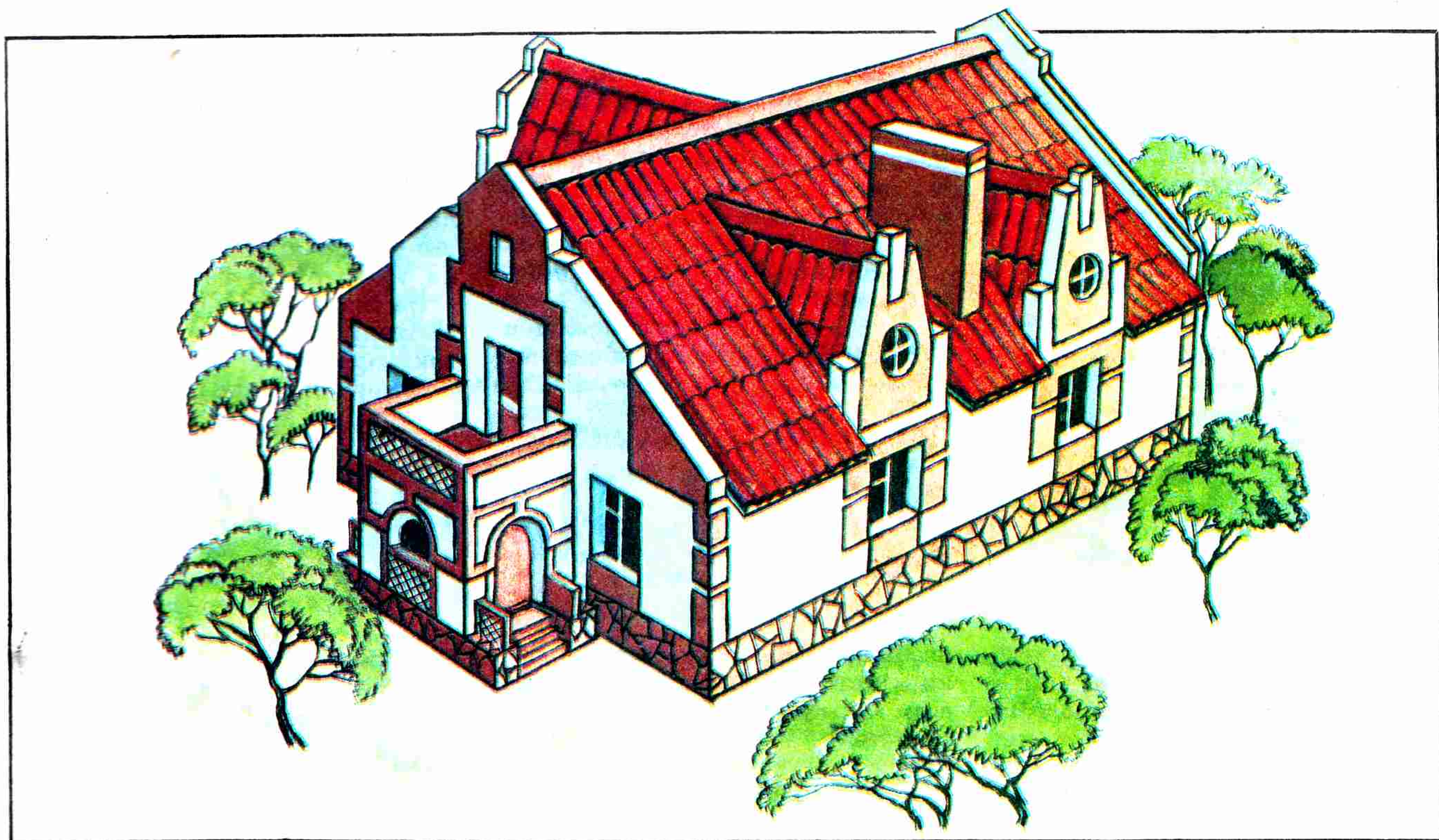
Одна з архітектурних особливостей будинку — різноманітне вирішення малих і великих фронтонів, фронтонів з вікнами, які освітлюють мансардний поверх. Виконуються вони з білої та червоної цегли і надають будинку надзвичайно святкового вигляду. Додатково червону цеглу можна пофарбувати, щоб підкреслити її натуральний колір.

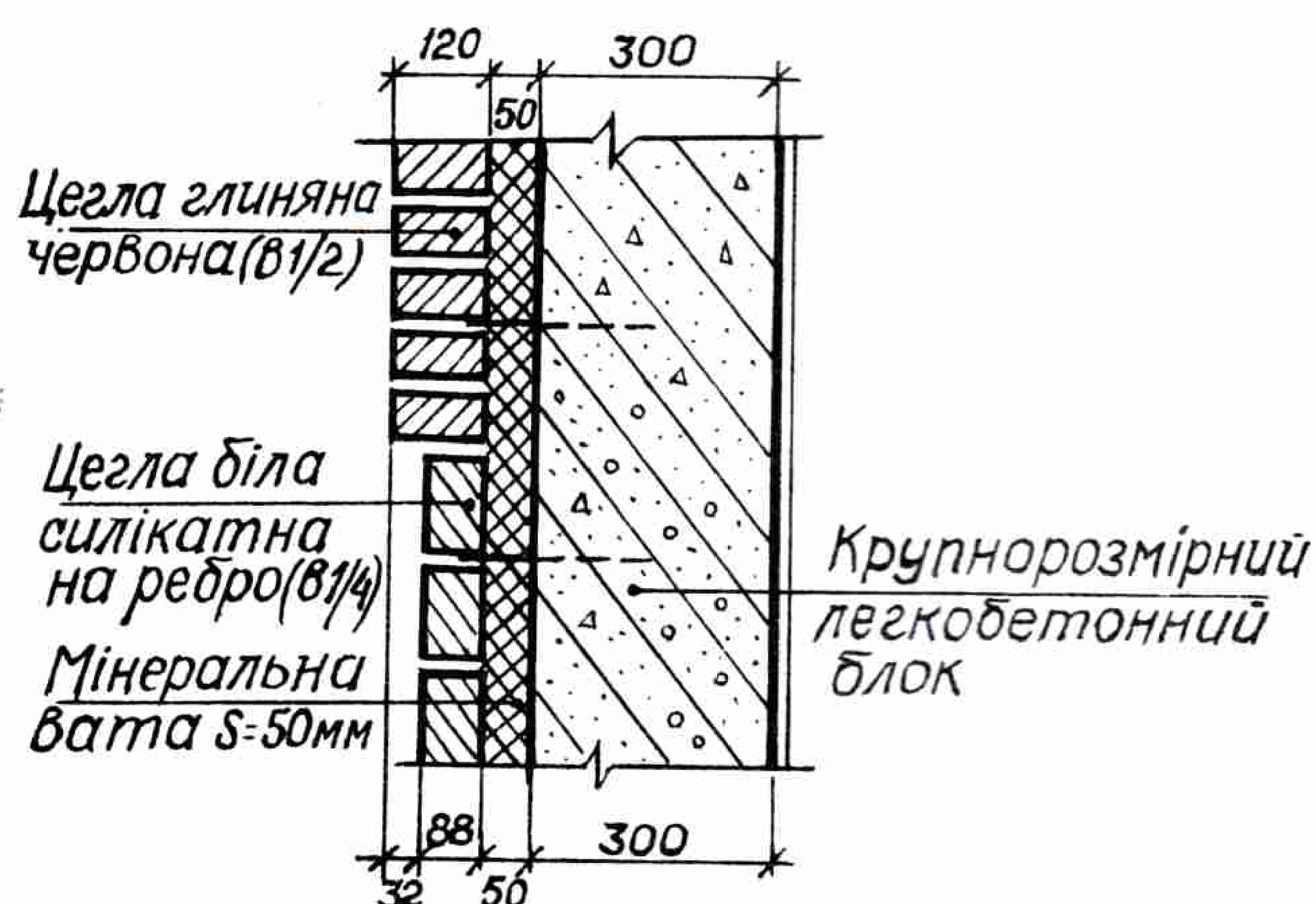
Характерно і те, що малюнок навколо вікон не «перебивається» бетонною перемичкою. Тут влаштована «прихована» перемичка з металевого кутника (110×70×8, рис. 3), повернутого поличкою всередину кладки.

Для спорудження стін замість легкобетонних блоків можна використовувати і цеглу — білу та червону, а в Криму — місцеви черепашник або великорозмірні вапняні блоки з подальшим обкладанням цеглою.

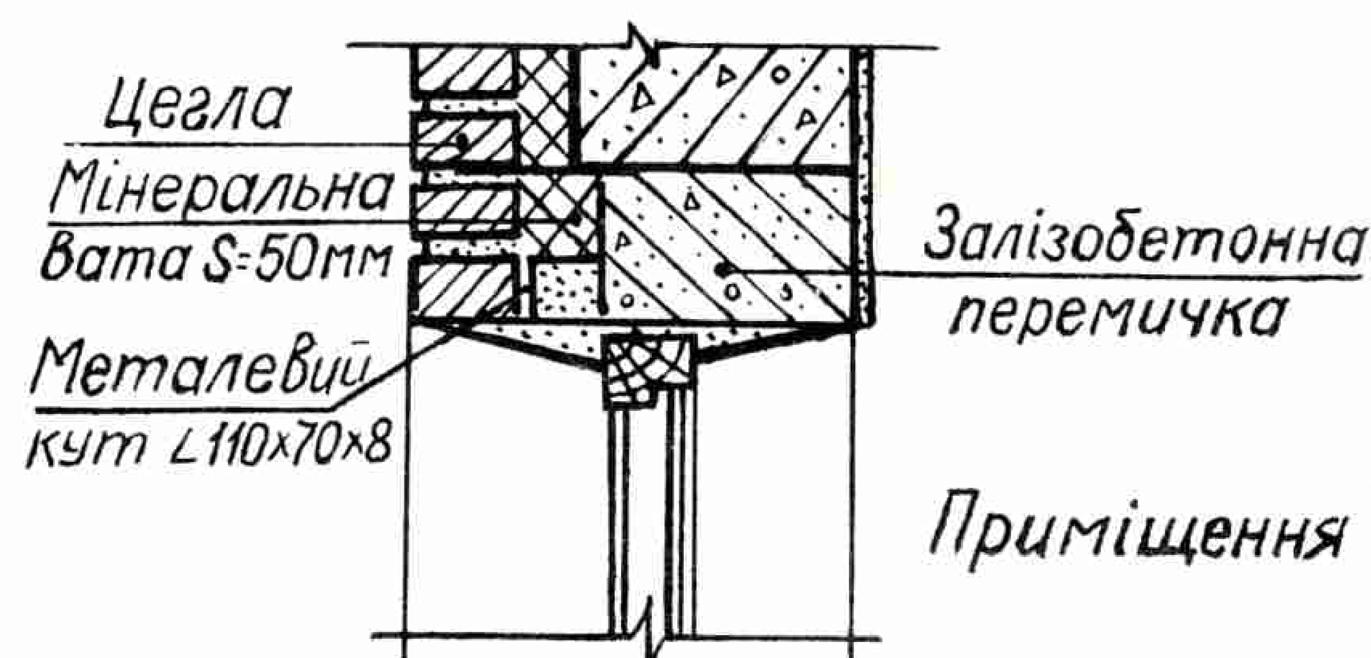

Дім і садиба

Для покрівлі використовують деревину та азбестові хвилясті листи, але краще прикрашатиме будинок черепиця — штампована червона глиняна або різнокольорова металева.

Віконні блоки стандартні, серійні.

Опалення будинку — водяне від котла КЧМ або КС-ТГ-16, нагрівні прилади — радіатори М-140-АО. На кухні передбачено плити — на твердому паливі та газову. Гаряче водопостачання від водогрійної колонки КВЕ-1 і електроводонагрівача ЕВОН-10/1,25.

Каналізація з будинку відводиться в місцеві очисні споруди, розміщені на ділянці садиби, які складаються з відстійника та трьох фільтрівних колодязів. Підвал та сарай розташовані окремо від будинку.

С. В. Корж,
начальник відділу архітектурного проектування та дизайну
при НВО «Червоний металіст»,
Сумська обл., м. Конотоп,
вул. Червонозаводська, 5

●

Знайомство

Мені 32 роки, зріст 163 см, живу і працюю в селі, маю двох синів, розлучена. Познайомлюсь з чоловіком 30—35 років, без шкідливих звичок, який також стомився від самотності. Бажано, щоб був забезпечений матеріально і житлом. Сподіваюсь знайти своє щастя.

Наталія

Мені 48 років, зріст 165 см, 70 кг. Скромна, вірна, недарма народилась у рік Собаки, добра, шкідливих звичок не маю. Люблю виконувати усю жіночу роботу.

322913, Дніпропетровська обл., м.Нікополь-13,
Пред'явнику паспорта XIII—КИ № 571463

У чому наша помилка?

Шановні читачі! Дуже вдячна всім, хто не залишив без уваги мій лист, відгукнувся на моє прохання і надіслав насіння чорнокореня лікарського.

А тепер хочу попросити поради у господарів, що мають досвід утримання курей. У нас різні породи птиці, годуємо їх добре, в мішанку періодично додаємо крейду, але вони, на жаль, виклььовують яйця в гнізді. Можливо, ми робимо щось не так?

Н. Білоножко,
Дніпропетровська обл.

КРОЛІ У ВАШОМУ ГОСПОДАРСТВІ

На плем'я

● ***Виходячи із своїх можливостей, визначають, скільки і які саме породи кролів варто розводити. Здебільшого тримають м'ясо-хутрових та пухових — ангорських.***

● Для формування племінного поголів'я треба комплексно оцінити кожного кроля, тобто провести так зване бонітування, а саме: визначити породність, масу і довжину тіла, екстер'єр, густоту і забарвлення волосяного покриву, родовід та плодючість самки, якщо вона вже приносила приплід, статеву активність самця та характеристику приплоду покритих ним самок.

До чистопородних відносять кролів, у яких батько й мати однієї породи. Екстер'єр визначають «на око»: гарний кріль на вигляд повинен бути міцним, компактним, з добре розвиненим кістяком, типовою для даної породи формою тулуба, голови, вух, мати широкі груди, широку і рівну спину, круглий зад, рівно поставлені кінцівки.

Густоту волосяного покриву та його рівномірність по всьому тулубу визначають теж «на око», промацуючи, продуваючи на хребті, боках та крупі (чим менше кільце шкіри під час продування, тим густіше волосся, тим вища якість шкури).

Молоду самку можна залишати на плем'я, якщо вона в останні два окроли народжувала й вигодовувала в кожному не менше 5—7 крільчат. Враховують також непримхливість тварин до кормів, їхній психічний стан, здоров'я.

За результатами бонітування кролів відносять до еліти (найкращих), першого, другого та третього гатунку. Тварин другого та третього гатунку з часом вибраковують і замінюють на кращих, а тих на ще кращих — так періодично підбирають кролів на плем'я, враховуючи, що вони найпродуктивніші у віці до 3—4 років, а живуть за належної годівлі й утримання до шести і більше років.

Як нам уже відомо, від матері крільчат відсаджують віком 1,5—2 місяці. Водночас їх відбирають на плем'я для розширення поголів'я або заміни забитих і вибракованих. Залишають добре розвинених крільчат масою 1—1,2 кг від високопродуктивних батьків з чітко вираженими породними ознаками. Племінний молодняк з тримісячного віку вирощують в окремих клітках, самців — по одному, самок — по три-чотири в клітці. Щоб не було інбридінгу (близькоспорідненого парування), необхідно через кожних 2—4 роки міняти самців (краще обмінювати їх у кролівників інших областей).

Організація кролеферми

Перш, ніж братися за розведення кролів, треба об'єктивно оцінити свої можливості, визначити, скільки ви зможете утримувати племінних тварин з приплодом.

Дуже важливо не заспокоюватися думкою, що якось прогодуємо, а мати реальну базу забезпечення кролів кормами у різні періоди року і стадії фізіологічного розвитку.

Зважаючи на все це, визначаєте місце майбутньої кролеферми, її розмір, необхідні будівельні матеріали, плануєте приміщення для забою та обробки тушок, сушіння та чинбарення шкурок, утилізації відходів.

У різних кліматичних та господарських зонах України будуть певні особливості розведення кролів. Так, у північних та східних областях взимку бувають великі морози, вітри, хуртовини, На півдні — значно тепліше, тут кролів утримують у клітках і вольєрах з дахом, а то й просто неба, без сараїв, щоправда, на зиму клітки утеплюють.

За таких умов самки дають приплід цілий рік, тварини весь час перебувають на свіжому повітрі і сонячному світлі, що дуже важливо. Здебільшого на півдні кролів утримують у великих вольєрах і загонах, що дає можливість їм бігати, гратись і, як наслідок, добре рости і розвиватися, уникати різних захворювань. Такий спосіб розведення і значно вигідніший, ніж чисто кліточний.

Не слід тримати в одній клітці більше одного дорослого племінного самця, бо інакше вони можуть битися. Щоправда, більш-менш уживаються відсаджені від однієї матері 1,5—2-місячні молоді самці. В одній клітці мирно «співіснують» і декілька самок.

Фахівці-кролівники стверджують, що для швидкого і надійного парування треба на 15—20 хвилин самця підсаджувати до самки, яка в охоті, а не навпаки.

Не рекомендується утримувати вагітних і лактуючих самок з новонародженими в одній клітці. Відомо, що кролі — полохливі тварини і під час збудження стрибають і б'ються об клітку, можуть затоптати не тільки чужих, а й своїх малят.

Оскільки статева зрілість у молодих кролів настає у віці 3—3,5 місяців, їх треба розділяти за статтю, щоб не було небажаних схрещувань.

У холодну пору року (з пізньої осені до ранньої весни) окроли повинні відбуватися у нехолодному приміщенні або утепленому гнізді. Дуже важливо, щоб у сараї, гніздах не було високої вологості й протягів.

Чимало любителів-кролівників утримують вухатих на садових і дачних ділянках, які знаходяться на значній віддалі від місця мешкання. Це значно ускладнює належний догляд за тваринами. Дехто все ж таки знаходить вихід із такого становища. Який? На зиму племінних кролів забирають до своїх квартир, а молодняк і товарних тварин забивають. Дехто у місті, районному центрі поблизу має сарай, гараж, а у багатьох, хто проживає у висотних будинках, є балкони, лоджії.

Наводимо один із численних прикладів зимівлі кролів у таких квартирах. У Києві, у багатоповерховому будинку, у достатньо засклененій лоджії у три поверхи розмістилися клітки. Вгорі дві клітки зроблено з фанери. Вони легкі, у морози їх переносять до кухні чи коридору, якщо в цей період крільчихи народжують малят.

Підлога кліток — дерев'яна, решітчаста, її можна виймати і чистити. Нечистоти з клітки по жолобу стікають до бляшаного піддону, який теж виймається і миється. Ясла для сіна зовні, на дверцятах клітки. До речі, утримання тварин ангорської породи має деякі особливості, зокрема: металева сітка повинна бути зварною, бо в сітці «рабиця» пухнасте волосся защемлюється і вири-

вається, а це псує хутро. Не повинно бути в клітці і твердої підстилки — соломи, сіна, бо їхні часточки забиваються у пух і теж псують хутро.

Перед окролом до фанерної клітки ставлять гніздо — невисокий, близько 10 см, ящик із сітчастим дном. У період вигодовування малят має постійно бути чиста вода, бо її відсутність може стати причиною поїдання матір'ю своїх дітей (що нерідко трапляється).

Крім того, самка в цей період дуже збуджена, нервово реагує навіть на скрипіння хвіртки, дверей, гавкання собаки тощо, може навіть з'їсти своїх малят.

Щоб якось запобігти цим явищам, треба ще змалку привчати, приручати до себе кролів, брати їх на руки, гладити, давати їм ласощі й розмовляти. Особливо це стосується тварин пухової породи — їх часто треба брати в руки, щоб вичісувати пух.

І ще — не можна тримати поруч з кліткою самки, що окотилася, самця, бо він чує самку, стукає ногами й теж збуджує, що також може бути причиною канібалізму. Краще спарувати (якщо вона в охоті) з самцем, тоді вона буде спокійнішою.

Під час догляду за кролями не рекомендується дихати на них горілчаним перегаром, користуватися дезорантами, парфумами, пахучими кремами — усе це дратує тварин, особливо вагітну самку та матку, що окотилася.

Майже кожен вид тварин любить волю. Так само і кролі. І дорослі, й особливо молоді добре почувають себе в гурті. На волі вони поводяться зовсім по-іншому: зникає в'ялість у одних, а в інших — забіякуватість. Високі стрибки в різні боки і стрімка метушня, гра один з одним і разом — усе це вияв безмежної радості від почуття волі. Тут вони краще їдять, ростуть і розвиваються, паруються і приносять повноцінних нащадків, у яких чутливі вуха, миттєва реакція, пружні ноги, безпомилкова орієнтація, веселий погляд...

Активний рух — природна потреба тварин. Численні наші досліди показали: тварини, що росли на волі, мали значно вищу продуктивність, ніж їхні родичі, яких постійно утримували в клітках.

Вольєри, вигул, подвір'я, навіть широка стежка у саду повинні бути невід'ємною складовою частиною кролеферми, малої чи великої. Як і в людини, мала рухливість викликає у тварин порушення роботи серця, обміну речовин, травлення, дихання і, як наслідок, зниження життєздатності й продуктивності.

Як приклад, пригадаймо статтю «Розведення нутрій» («ДСГ» № 6 за 1994 р.), де ми описали, як добре розвивалися і росли нутрії, які постійно перебували на волі на водоймі.

Незважаючи на те, що нутрія за своїм походженням тварина субтропічна (з Південної Америки), вона витримувала морози до — 30°С, а одна самка в цей період народила дев'ятерьох життєздатних малят, які теж витримали великі морози, хуртовину. Всі звірки, що жили на волі, пристосувалися до таких екстремальних умов; вони були добре вгодовані, загартовані і, щоб вижити, саме у негоду змінювали свою поведінку — дорослі сиділи купкою, гріючи одне одного, а малі залазили під дорослих і навіть злі старі самці терпіли під собою молодняк. Крім того, нутрії використовували природні сховища — водноболотяну рослинність, купи сіна і соломи, пірнали в ополонки й під льодом добували собі кореневища рогозу, очерету та інше...

Леонід Васильович Колесов,
ст. наук. працівник
Президії НАН України

Прошу дати відповідь на такі запитання: як знищити шкідників, що пошкоджують балки житлового будинку; заходи боротьби із слимаками у плодоовочесховищі (вони псують картоплю, моркву тощо).

Ф. М. Підгорський,
Хмельницька обл., м. Городок

Знищити шкідників, що пошкоджують балки, дуже складно. Найкраще перед використанням деревини у будівництві обробити її спеціальними препаратами. Проте можна спробувати знищити шкідників після того, як вони почали гризти балки. Дерево треба обмазати препаратом такого складу (у процентах): кремнефтористий натрій —25, глина жирна —16, екстракт сульфітних лугів або спиртової барди —2, сода кальцинована — 23, вода —34.

Готують пасту так. Спочатку розчиняють у гарячій воді при температурі 90—95° екстракт барди, підігріваючи воду на слабкому вогні і весь час перемішуючи. Потім, не припиняючи розмішування, додають кремнефтористий натрій і вливають розведену глину. Кремнефтористий натрій заздалегідь розчиняють у гарячій воді, поступово додаючи кальциновану соду. Перед застосуванням пасту підігрівають до температури 30-40°. Норма витрати — 500-700 г на квадратний метр поверхні деревини.

У плодоовочесховищі знищити слимаків можна так: вибрати продукти, обмазати щілини вапном, перебрати продукти, знищуючи слимаків, і повернути овочі у сховище. Пестициди тут використовувати небезпечно.

Г. І. Васечко,
науковий співробітник
Інституту захисту рослин
УААН

●

У нашому селі багато людей придбали для своїх господарств коней. Тому ми звертаємося до «ДСГ» з проханням розповісти, як виготовити віз, косарку, сівалку для однієї тварини. Добре, якщо із схемами чи малюнками, тоді розібратися буде легше.

Вважаємо, що це буде цікаво не тільки нам, але й іншим читачам журналу, які живуть у селі. Адже з таким помічником, як кінь, набагато легше жити і працювати.

О. Шиян,
Дніпропетровська обл.

●

Шановна редакціє! Надрукуйте, будь ласка, як вичиняти шкурки кролів. Можливо, такі матеріали вже виходили в «ДСГ», але це питання цікавить багатьох і, гадаю, не буде зайве ще раз повернутися до нього.

В. Мартинюк,
м. Харків

●

Шановні читачі! У «ДСГ» № 2 за 1993 р. П. І. Патока з м. Києва дуже цікаво розповідав про незвичних та красивих курей мінорок. Підкажіть, де можна придбати яйця цієї птиці. Буду дуже вдячний.

В. Момот,
Вінницька обл.

Розкажіть про нутрію

Я передплачую «Дім, сад, город» з 1990 року, читаю його від початку до кінця. Але найбільше мене цікавить «Домашня ферма». На жаль, мало зустрічав статей, де б розповідали про нутрію, догляд за нею. А я вирішив розводити цих тваринок. Тому дуже прошу читачів розповісти про свій досвід, а також як виготовити клітку для нутрії і напувалку.

В. Лизогуб,
Луганська обл.

Як пошити килим?

Для мене «ДСГ» — настільна книга. Але треба, щоб читачі ще активніше обмінювалися досвідом на сторінках журналу. Адже наш народ має майстрів-умільців, які можуть багато чого навчити.

Зараз настав такий час, що треба економити в усьому, власноруч переробляти домашні речі, щось перешивати. У мене є шкурки нутрії, кролів, кіз. Я вирішив пошити з них килим. Як це зробити?

А. Левченко,
Донецька обл.

Зелена аптека допоможе

У «ДСГ» № 3 за 1994 р. було надруковане запитання М. Мяуса, як народними методами вилікувати цукровий діабет.

Від цієї хвороби страждає до 5—6% всіх людей, дорослих і дітей. Можливо моя інформація стане їм у пригоді, особливо враховуючи нинішню порожнечу на аптечних полицях і ціни на ліки.

Цукровий діабет — хвороба практично невиліковна і повністю позбутись її важко. Тільки регулярне вживання гормону інсуліну або препаратів, що знижують вміст цукру в крові, у поєднанні з дієтою, обмеженою на вуглеводи, дає хворій людині можливість підтримувати здоров'я, уникнути ускладнень. Наведені суміші лікарських рослин дають змогу лікувати діабет першого ступеня важкості. За більш тяжкого перебігу хвороби вони зменшать потребу в цукрознижуючих препаратах, але не замінять їх повністю. Отже, необхідні лабораторний контроль і консультація ендокринолога для корекції дози інсуліну. Хочу попередити, що лікарські рослини дають відчутний ефект лише при систематичному їх вживанні. Отже, потрібно запастись рослинною сировиною і терпінням.

Українська народна медицина радить хворим на цукровий діабет такі рецепти.

Запарити чай з 50 г листків волоського горіха на 1 л окропу. Випити за кілька прийомів протягом дня.

Відвар коренів і кори бузини чорної (по 15 г кожного) на 1 л води, кип'ятити 20 хв на малому вогні, настояти, процідити. Вживати по склянці 3—4 рази на день.

Напар 60 г листків чорниці на 1 л окропу. Випити за день.

Рівні (за масою, а не за об'ємом) порції насіння льону, лушпиння квасолі, листків чорниці, вівсяної соломи подрібнити, ретельно перемішати. 3 ст. ложки суміші варити 10 хв у 3 склянках води на малому вогні, настояти 20 хв.

Приймати порціями по 50 г протягом дня.

Приготувати суміш з лушпиння квасолі, коренів лопуха і листків чорниці (порівну). 50 г трави залити увечері 1 л води, а вранці кип'ятити на малому вогні 5 хв, настояти 20 хв. Відвар випити протягом дня за 6 прийомів.

Допомагає і козлятник лікарський. 1 чайну ложку подрібненої трави залити склянкою води, довести до кипіння. Настояти 10 хв. Вживати по 1 ст. ложці 4—5 разів на день за 30 хв до їди.

Збір з рівних частин трави з насінням козлятника, квіток деревію звичайного, трави шавлії лікарської, трави фіалки триколірної (братиків польових), трави рутки лікарської. 1 ст. ложку суміші запарити склянкою окропу. Пити по 2 ст. ложки 5—6 разів на день.

Відвар з кореня оману високого, квіток кмину піскового, стовпчиків з приймочками кукурудзи, трави материнки, трави меліси, плодів шипшини, коренів кульбаби готувати у пропорції 1:2:2:2:2:2:2. 2 ст. ложки суміші залити склянкою води, кип'ятити на малому вогні 10 хв, настояти 2 години. Пити по 50 мл тричі протягом доби за 30 хв до їди.

При ускладненнях цукрового діабету у вигляді некрозу (змертвіння) пальців і стопи готують таку емульсію: 100 г прополісу подрібнюють (в замороженому вигляді це зробити легше), всипають у півлітра 96%-ного спирту і настоюють 3 доби, часто збовтуючи. Фільтрують. До 2 частин одержаної настоянки додають 1 частину аптечної 5%-ної синтоміцинової емульсії, розмішують. Змащують цією емульсією уражені ділянки на ніч через добу. Пов'язку при цьому не накладають. Якщо виникне алергічна реакція на прополіс, користуються примочками з насіння льону: 2 ст. ложки насіння заливають склянкою води, доводять до кипіння, збовтують 10—15 хв до утворення драглистої маси, проціджують. Прикладають до ран на ніч через добу.

У цьому ж номері журналу прочитав рекомендації І. Вороневича щодо лікування остеохондрозу.

Сенс в них є, але обмежувати лікування лише цими заходами не слід. Остеохондроз — хвороба, зумовлена серйозними порушеннями обміну речовин в організмі. Відповідно і лікування має бути спрямоване не лише на уражені ділянки (в даному випадку шию або спину), а на нормалізацію роботи багатьох внутрішніх органів, у першу чергу нирок і печінки. Ефективною є така суміш: кора ясена — 20 г, корінь цикорію — 40, корінь кропиви — 20, корінь медунки — 40, плоди глоду — 40, плоди шипшини — 40, трава меліси — 40, трава чебрецю — 20, бруньки тополі — 40 г. Компоненти подрібнюють й перемішують, 2 ст. ложки суміші заливають склянкою води, кип'ятять 10 хв на малому вогні, настоюють 4 год. П'ють по 50 мл тричі на день за 30 хв до їди. Курс лікування тривалий, не менше 1,5—2 років. Через кожні 1,5 місяці роблять перерву на 5—7 днів.

Одночасно з вживанням цього відвару було б дуже добре робити ванни з травами. Для напарів використовують суміші (на одну ванну):

трава деревію — 100 г, трава меліси — 100, трава пижма — 50, листки берези — 50 г;

Ліки навколо нас

трава цикорію — 100 г, зелені стебла вівса — 100 г, трава кропиви — 50 г, трава ромашки — 50 г;

трава меліси — 100 г, квітки ромашки — 100, шишки хмелю — 50, трава цикорію — 50 г.

Зазначену кількість трави заливають 5 л окропу, настоюють 2 год, проціджують, вливають у ванну.

Суміші для відварів (теж на одну ванну):

бруньки тополі — 100 г, корінь цикорію — 100, корінь валеріани — 50, корінь гравілату міського — 50 г;

бруньки берези — 100 г, трава парила звичайного — 100, корені синюхи блакитної — 50, корені оману високого (дивосилу) — 50 г.

Спосіб приготування відвару: порцію рослин на ванну (300 г) заливають 5 л води, кип'ятять на малому вогні 10 хв, настоюють 2 год, проціджують, вливають у ванну.

Температура ванни не повинна перевищувати 36°С, тривалість процедури — 15—20 хв. Курс лікування — 15 процедур через день. Після цього перерва на 7 днів і можна перейти на іншу суміш трав.

● ***У «ДСГ» № 4 за 1994 р. пан Сокирко радить лікувати аденому хвощем і забути про хірургів.***

Якби йшлося лише про загострення простатиту, я б з ним погодився. Таке лікування зняло б запалення і болі зникли б. Хоча це — спрощений підхід. Трави краще діють у комплексі і народна медицина рідко користується якоюсь однією рослиною ізольовано. Але аденома передміхурової залози — не лише запалення, а й пухлинне розростання залозистої тканини. А через цю залозу проходить сечовивідний канал. І ось пухлина на пізніх стадіях хвороби так перетискає його, що хворий без допомоги катетера не в змозі помочитись. Це завдає набагато більше страждань, ніж біль при простатиті. У таких запущених випадках єдиний вихід — операція. Якщо ж простатит і аденома (а вони, як правило, зустрічаються разом) не задавнені, то для уповільнення розвитку хвороб (про повне вилікування говорити важко) відомий український фітотерапевт Є. С. Товстуха радить вживати таку суміш: листки омели — 20, бруньки тополі — 40, листки ліщини — 40, листки брусниці — 20, трава вересу — 40, корені синюхи блакитної — 40, трава материнки — 20, трава споришу — 40, трава вероніки лікарської — 20, корені цикорію — 20 г. 2 ст. ложки добре подрібненої і перемішаної суміші заливають склянкою води, кип'ятять на малому вогні 10 хв і настоюють годину. П'ють по 50 мл 3 рази на добу за 30 хв до їди. Таке лікування проводять 6—12 місяців з перервою в кінці кожного місяця на 5—7 днів.

Водночас з цим відваром доцільно вживати настоянку прополісу на спирті (по 20 крапель у ложку молока 3 рази на добу через 2 год після їди). Курс лікування — 2 місяці, після чого переходять на настоянку бруньок тополі (по 20 крапель у ложку води 3 рази на добу через 2 год після їди). Курс лікування — 2 місяці.

Краще, коли таке лікування травами поєднується з фізіотерапевтичними процедурами, масажем передміхурової залози, інстиляціями лікувальних розчинів у сечовивідний канал. Тільки такий комплексний підхід дає стійкий ефект.

● ***У «ДСГ» № 3 прочитав статтю В. О. Олексенко «Лікує часник і цибуля», де автор пропонує загалом непогані способи лікування кашлю у дітей.***

Але кашель — це не хвороба, а симптом якогось захворювання. Причини його «сховані» в організмі, їх виявить лікар, часом після неодноразових обстежень. Це може бути вірусна респіраторна інфекція або й серйозніші хвороби — грип, бронхіт, пневмонія (запалення легень), плеврит і, зрештою, туберкульоз (останнім часом він «помолодшав»). І це не повний перелік. Часто лікарям доводиться мати справу із задавненими випадками захворювання і ускладненнями лише тому, що мама самотужки лікувала дитину від кашлю. Я нічого проти названої замітки не маю, але після слів автора «тож лікуйтеся на здоров'я» добре було б додати: «але спочатку відвідайте лікаря і переконайтесь, що ніщо не загрожує життю вашої дитини».

● ***Тепер кілька слів про лікування псоріазу.***

Не треба розглядати його лише як захворювання шкіри. Його спричиняють глибокі порушення обміну речовин в організмі. Отже, лікування має бути комплексним, а не лише місцевим. Засобів багато. Наведу спосіб лікування, розроблений Є. С. Товстухою в його фітоцентрі. Він дає хороші результати, якщо набратись терпіння на кілька місяців, а не чекати блискавичного зцілення.

Готують мазь: ранньовесняний квітковий мед — 200 г, білки курячих яєць (сирі) — 5 шт., екстракт елеутерокока рідкий (аптечний препарат) — 100 мл, трава чистотілу — 10 ложок, квітки нагідок — 10, корені синюхи блакитної — 15, квітки глоду — 10, листки кропиви дводомної — 5, бруньки берези — 10 ложок, солідол — 200 г. Рослинну сировину подрібнюють, складові частини перемішують і з'єднують з настоянкою, приготовленою з 100 г прополісу і півлітра 96%-ного спирту. Суміш настоюють 10 діб, а потім змащують уражені місця щодня або через день перед сном.

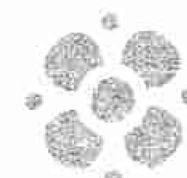
Одночасно всередину приймають рідкий екстракт елеутерокока (продається в аптеках) по 20 крапель у ложку води тричі на день за 30 хв до їди, останній раз не пізніше 16-ї години. А також відвар суміші рослин: корені цикорію — 40 г, трава вересу — 20, квітки кмину — 20, кореневища пирію — 20, трава медунки — 40, плоди шипшини — 20, плоди (або квітки) глоду — 40, корені синюхи блакитної — 40, стовпчики з приймочками кукурудзи — 20 г. Столову ложку добре подрібненої і перемішаної суміші заливають склянкою води, кип'ятять 10 хв на малому вогні. Настоюють усю ніч. П'ють по 100 мл 3 рази на добу через 2 год після їди.

Лікування доповнюють хвойні ванни, які треба приймати раз на 10 діб. 500 г свіжої ялинової або соснової хвої кип'ятять у 5 л води 10 хв і додають у ледь теплу воду. Приймають ванну 10—15 хв.

Хворі на псоріаз повинні постійно дотримуватись дієти з обмеженням тваринних жирів і вуглеводів, виключити вживання гострих страв і алкоголю.

Курс лікування — від 1,5 до 3 місяців залежно від результату. Після очищення шкіри доцільно проводити курси протирецидивного лікування раз на квартал по 2 тижні, приймаючи всередину екстракт елеутерокока і відвар суміші трав, наведених вище.

Б. В. Ковальчук,
лікар-фітотерапевт
і городник-аматор,
Волинська обл.

Секрети кухні тітки Насті

Сік

Ягоди перебирають, промивають і подрібнюють, кісточки видаляють і негайно вичавлюють сік. Якщо він кислий, то його пом'якшують яблуневим або черешневим соком. Можна додати цукровий сироп із розрахунку 400 г на 0,6 л натурального соку. Купажований сік негайно піддають тепловій обробці.

Кизиловий сік — оригінальний за смаком та ароматом і дуже корисний напій. У нього кислий в'яжучий смак, бо він містить багато яблуневої кислоти (1,5—2,9%) і дубильних речовин (до 0,6%). Загальна кількість цукрів до 9%. Сік багатий на солі калію, заліза, кальцію, а також аскорбінову кислоту.

Варення

Для першого варіння беруть сироп з 0,8 кг цукру на 5 склянок води, а для другого — відповідно 0,7 кг на 1,5 склянки у розрахунку на кожний кілограм плодів. Видаляють плодоніжки і обварюють плоди протягом 5 хв у гарячій воді при 80°С. Кизил варять з кісточками за два прийоми з інтервалом між ними 8 годин.

Готуємо з кизилу

Соковиті м'ясисті ягоди кизилу мають приємний кисло-солодкий смак. Їх додають у різноманітні соуси до м'ясних та рибних страв, а також до страв із дичини, птиці, овочів та яєць. З кизилу готують своєрідні за смаком джеми, повидло, варення, сиропи, мармелад, начинку для цукерок, а також використовують для приготування безалкогольних напоїв. Плоди вживають свіжими і сухими. Взимку розтертими на порошок їх додають до соусів, супів, компотів тощо.

●

Соус

250 г кизилу без кісточок, 100 г кизилового соку, столова ложка рублених горіхів або мигдалю, чверть чайної ложки цедри, розтертої на порошок, декілька крапель лимонного соку, половина чайної ложки крохмалю, половина чайної ложки молотої кориці, сіль.

Консервовані ягоди протерти крізь сито і спасерувати із вершковим маслом. Сік відцідити, розвести у ньому крохмаль, додати розтерті горіхи, молоту корицю, цедру, лимонний сік і сіль. Соус варити, помішуючи, до загустіння. Використовувати можна у гарячому і холодному вигляді. Соус дуже добрий до страв з курчат.

Суп із кизилу

400 г кизилу, 50 г крохмалю, 120 г вершків або сметани, 200 г цукру, 2 г меленої кориці

Перебрані і помиті ягоди, з яких видалені кісточки, ошпарюють і протирають крізь сито. Вижимки та кісточки заливають водою, кип'ятять і проціджують. У гарячий кизиловий відвар кладуть цукор, добре перемішують, додають розведений холодною водою крохмаль та корицю і доводять до кипіння, після чого додають протерте кизилове пюре. У тарілку з охолодженим супом кладуть ложку сметани або вершків. Подають суп з печивом.

Компот

Для приготування компоту використовують стиглий, м'ясистий кизил. Перебрані ягоди миють у холодній воді, дають їй стекти і укладають в підготовлені банки: 0,5 л — 350 г, 1,0 л — 700 г, 3,0 л — 2100 г. Кизил у банках заливають теплим 50%-ним цукровим сиропом (40—50°С), накривають кришками і стерилізують у киплячій воді: 0,5 л — 8; 1,0 л — 12; 3,0 — 30 хвилин. Після стерилізації банки закатують і охолоджують.

1 кг кизилу, 1 кг цукру, 1,5 склянки води.

Кизил перебирають, видаляють плодоніжки і пошкоджені плоди. Бланширують 5 хв у гарячій воді, потім опускають у гарячий сироп і варять до готовності.

* * *

Для пастеризованого варення на 1 кг підготовлених плодів необхідно 1,5 кг цукру, 400 г води, для непастеризованого — 1,7 кг цукру, 400 г води.

Беруть великі м'ясисті, не повністю достиглі плоди. Їх сортують, миють, бланширують у киплячій воді 5 хв. Бланширований кизил висипають у киплячий сироп і варять на слабкому вогні 15 хв, витримують 6—8 год і знову варять до готовності. Під час варіння необхідно безперервно помішувати масу і знімати пінку.

Сушіння кизилу

Кизил перебирають, відривають плодоніжки, миють і засипають на сито шаром завтовшки 4—5 см. Спочатку ягоди сушать при 50—55°С, а під кінець температуру доводять до 75—80°С.

Желе

800 г цукру на 1 л соку.

Беруть перестиглі м'які плоди кизилу, розминають їх ложкою і видаляють кісточки. Кладуть масу в емальовану каструлю, заливають водою так, щоб вона покрила плоди, і варять на слабкому вогні до розм'якшення. Із проварених плодів крізь марлю вичавлюють сік, додають цукор і уварюють до готовності. Гаряче желе розливають у стерильні банки, герметично закупорюють і охолоджують.

Кизил у сиропі

400—450 г цукру на 1 кг плодів.

Кизил перебирають, обривають плодоніжки, миють. Потім кладуть у миску і ретельно перемішують з цукром. Ягоди з цукром відстоюють протягом 10—12 год, потім суміш нагрівають до 80°С. Гарячу суміш ложкою розкладають у підготовлені банки, закупорюють і охолоджують.

Кизил маринований

Для маринаду: 1,5 л води, 600 г цукру, 200 г оцту.

Плоди щільно укладають у стерильні банки (0,5 л), додають 5 горошин духмяного перцю, 1—2 шматочки кориці, 3 шт. гвоздики, потім заливають гарячим маринадом, накривають кришками і стерилізують 20 хв.

Як позбутися свербіння шкіри при жовтяниці

Від жовтяниці змінюється забарвлення шкіри і виникає свербіння, причому настільки сильне, що хворі завдають собі щоразу нових і нових ран.

Офіційна медицина має деякі препарати, які у таких випадках знижують чутливість шкіри. Однак найдоцільнішим є нешкідливий народний засіб: робити примочки на всю поверхню тіла розбавленим оцтом.

Готуємо розчин так: у трилітрову банку вливаємо 0,5 л звичайного 9%-ного оцту і доливаємо переварену охолоджену воду до об'єму 3 л. Розчин перемішуємо. Утворюється приблизно 1,5%-ний розчин оцтової кислоти.

Для примочок беремо шматок марлі, щоб вийшов тампон середнього розміру. Частину розчину переливаємо до меншої посудини і підігріваємо, щоб він був достатньо теплим, але не гарячим. Марлевий тампон змочуємо в теплому розчині і торкаємось ним шкіри щоразу в новому місці, але так, щоб після процедури не залишилось незмочених ділянок.

Ні в якому разі не можна розтирати розчин оцту по тілу, оскільки виникають небажані подразнення. Охолоджений розчин слід підігрівати.

Примочки наносять не одразу по всьому тілу, а частинами. Наприклад, на обличчя, голову, шию, руки. Потім хвилин на 10, до повного висихання шкіри, вкриваємо хворого чимось легким, аби не застудився. Після цього примочуємо груди й черевну частину і так само легко вкриваємо на 10 хвилин. Це робимо доти, доки не буде примочене все тіло.

Найкраще примочки робити за годину-другу до сну. Вони не тільки знімають свербіння, а й очищають шкіру.

Володимир Степанович Мельник,
285400, Івано-Франківська обл.,
м. Калуш, вул. Пушкіна, 2, кв.23

Остання надія

Я — інвалід першої групи. Ось уже багато років у мене трофічні виразки на ногах, які я нічим не можу вилікувати. На жаль, не допомогли й операції.

Можливо, хтось із читачів знає народні методи лікування виразок. Будь ласка, порадьте, допоможіть мені. Усі ваші клопоти оплачу.

Якщо комусь потрібна допомога в лікуванні екземи, напишіть мені. Я зараджу вашому лихові.

Валентин Литвин,
Одеська обл.,
Б. Дністровський р-н, с. Софіївка

Я ще молода жінка, та ось уже п'ятий рік у мене фібріома матки. Хочу звернутися до читачів: порадьте народні методи лікування цієї хвороби. Буду вам сердечно вдячна.

Т. Ковтун,
Черкаська обл.,
Золотоніський р-н, с. Дмитрівка

Хочу мати блискучі очі

Мені шістнадцять років, а в мене якісь тьмяні очі. Зовсім не блищать і мають непривабливий вигляд. Можливо, це від природи, але дуже хотілося б мати чисті й блискучі очі.

Чула, що є така трава, соком якої закапують очі і вони стають гарні. Може, це й не так, але хочеться спробувати. Якщо хтось знає таку траву, та як із неї готувати сік, як закапувати очі, будь ласка, напишіть до журналу. Гадаю, що таким рецептом скористаюся не лише я.

І ще. Хтось, прочитавши мій лист, подумає, що я дівчина з поганими звичками. Так, я проста дівчина, але порядна. Хочу бути в усьому гарною, та вада очей просто лякає мене, породжує багато гнітючих думок, бо очі — то душа людини. Я впевнена, що душа в мене гарна і характер лагідний. А ось очі для інших нічого не промовляють про мій внутрішній світ.

Мабуть, через мої очі й хлопці не звертають на мене уваги. А от деякі подруги, котрі мають навіть негарні звички, вже не з одним хлопцем дружили. Мене ж жоден і додому не провів після кіно або дискотеки. То невже я через очі й заміж не вийду? Це мені дуже страшно.

Буду вдячна редакції, якщо надрукуєте мій лист. Вірю, що читачі порадять, що мені вдіяти, щоб очі стали гарні.

Т. К.
Кіровоградська обл.

Діагноз — дистонія

Шановні читачі журналу, допоможіть вилікувати нестерпний біль голови. Лікарі поставили діагноз — дистонія. Уколи, таблетки, майже все перепробувала — не допомагають. Ще лікарі кажуть, що це може бути пов'язано із пониженим тиском, тому радять пити каву. Але у мене після найменшого ковтка кави починаються такі головні болі, що я не можу нічого зробити. Тому прошу усіх, хто знає народні методи лікування цієї недуги: допоможіть!

Н. Гарасюта,
Полтавська обл.

Йоги лікують

У «ДСГ» (№ 9 за 1994 р.) було надруковано багато порад, як вилікувати ангіну. Близько 30 років тому я теж захворів на дуже гостру ангіну. Лікарі радили видалити гланди. Я не погодився, бо знав, що це не врятує від хвороби, а загальний стан погіршить. Адже гланди, як ворота, затримують потік інфекції до організму. Щоранку почав робити ось такі вправи йогів і вилікувався без медикаментів.

Стати прямо, ступні стулити, руки опустити донизу і притулити до стегон.

1. Нахиляти голову вперед, намагаючись дістати підборіддям груди, потім — назад, щоб побачити стіну за спиною. Виконати по 20—30 нахилів у кожний бік.

2. Нахиляти голову вліво—вправо, намагаючись дістати вухом плече (плече не піднімати!).

3. Кругові рухи голови вліво, нахиляючи голову якомога далі. Так само, вправо.

4. Повороти голови вліво—вправо (дати навантаження шиї та хребту, наскільки це можливо).

Такі вправи потребують дуже мало часу (близько 100 секунд, тобто 1,5 хвилини), а ефект їх великий — через 2—3 місяці забудете не тільки про ангіну. Виконуючи поради йогів, ви поліпшите кровообіг і функції усіх органів, голови, слух, зір, розумові здібності. Пояснюється це тим, що людина під час сну лежить, а коли встане, то до голови надходить мало крові, отже, щоб відновити необхідний кровообіг, виконуйте вправи.

В. Жданов,
м. Київ

●

Шановна редакція, добрий день! Випадково прочитала у журналі «Здоровье» № 4 за 1993 рік про рослину, яка називається нирковий чай.

Хочу звернутися до читачів «ДСГ»: можливо, у когось є така рослина. Вона дуже просто розмножується. Якщо хтось має її, вишліть пагони цієї рослини за плату чи на обмін. У мене є деякі лікарські рослини (лимонник китайський, валеріана, материнка, калина, можна ремонтантна).

Буду вам дуже вдячна.

Марія Петрівна Лизогуб,
251530, Чернігівська обл., м. Щорс,
вул. Суворова, 3—а

Від редакції. Ми також звертаємось до читачів: якщо хтось вирощує рослину, яка зветься нирковий чай, просимо надіслати нам статтю про властивості і агротехніку вирощування такої рослини. А ми надрукуємо її у «ДСГ».

●

Звертаюся до читачів «Дому, саду, городу», особливо з Новомиргородського та Маловисківського районів Кіровоградської області. Після війни, у 1946—1948 роках, у цих районах на базарах продавали чудовий напій, що називався «морс». Він був рожевого кольору, чудовий на смак, дещо нагадував смак барбариса.

Якщо хтось пам'ятає такий напій і знає рецепт його приготування в домашніх умовах, прошу написати до журналу.

Д. Г. Гавриленко

...безкоштовно вишлю 1 пакетик насіння кожному, хто бажає ознайомитись з каталогом. «Насіння та саджанці поштою». Для відповіді шліть підготовлений конверт.

286021, м.Вінниця, п/с 1858

...електрообігрівачі для весняного і осіннього нарощування бджолосімей і решітки пилкоуловлювача організація надсилає поштою післяплатою. Електрообігрівач: габаритні розміри 120×90×6, потужність 12 Вт, напруга 12 В, ціна 100.000 крб. Решітка пластмасова: 110 отворів з поличками, габаритні розміри 190×65, ціна 50.000 крб. Оплата на пошті при виконанні замовлення.

288020, Вінницька обл.,
м. Жмеринка,
вул. Незалежності, 29.
Р/р у Жмеринському відділенні РАК АПБ «Україна»

...широкий вибір найрізноманітнішого насіння, у тому числі помідорів: Жираф, Лонг Кіпер, Лангутор, Зимові (всі довго зберігаються), Зелені, Сніжні, Імператорські, Лагідний; огірків: Фенікс-640, Каскад, Дзи-цу; чорнокореня, чуфи, сої, амаранту, чумизи, лаконосу та багато іншого. Саджанці суниці: Гігантелла, Машенька, Лорд, Редглоу; малини: Жовтий гігант, Жовта десертна, Кумберленд, Міраж, Сенатор, Вереснева.

Віктор Романович Пакус,
285070, Івано-Франківська обл.,
Тлумацький р-н, с. Локітка

...Шановні садівники! Ви бажаєте прикрасити свій сад і мати рідкісні та урожайні сорти. Пропонуємо саджанці троянд більше 80 сортів із колекції народного селекціонера; тюльпани, останні новинки, у тому числі бахромчасті; примули; цибуля ялтинська солодка; декілька сортів часнику, дуже продуктивного та витривалого. Для отримання каталогів необхідно надіслати підписаний конверт з марками.

Олександр Володимирович Козлов,
334410, Крим, м. Бахчисарай, а/с № 3

...на осінь 1995 р. — весну 1996 р. саджанці новітніх сортів смородини (10 сортів), суниці (20), малини — Бабине літо (ремонтантна), Кумберленд (чорна) та інші; бульби картоплі (20 сортів) вітчизняної та зарубіжної селекції. Для отримання каталога надсилайте заадресований конверт — обов'язково.

Анатолій Никифорович Дзюба,
317400, Кіровоградська обл.,
Новомиргородський р-н,
смт Капітанівка, вул. Воровського, 49.

...насіння огірків, помідорів, перцю, баклажанів, інших овочевих культур. Підписаний конверт — каталог.

Лідія Василівна Барбул,
329171, Миколаївська обл.,
Єланецький р-н, с. Малоукраїнка

...живці для щеплення — новітні сорти яблуні, груші, сливи, вишні, черешні. Обмін на продукти або рідкісні сорти.

Григорій Іванович Коцюба,
252141, Київ, вул. Волгоградська, 17, кв. 9

...насіння відомих і маловідомих, екзотичних, високоврожайних городніх культур селекції США, Японії, Голландії, Німеччини, Франції. Всього 250 сортів.

Седнєв,
290041, м. Львів, а/с 6237

...насіння 150 кращих, добірних сортів помідорів на будь-який смак, колір, використання, 20— огірків, 17— солодкого перцю, 10— спаржевої квасолі; картопля кращих сортів, цукіні, дайкон, гладіолуси, редька, редиска, баклажани та інші культури.

Віктор Васильович Гудзенко
273200, Одеська обл., м. Балта,
вул. Московська, 40

...широкий вибір насіння помідорів більше 50 сортів, переважно любительської селекції, зокрема надранніх Вибух, Хеллфрухт, Дамболла, високоврожайних Геркулес, Яблунька Росії, Комбітомат, придатних для сушіння (Ріс-Гранде) та довготривалого — до квітня! — зберігання (Лонг-Кіпер, Рококо, Жираф); хворобостійких огірків, солодкого перцю (у т. ч. чорного), звичайних і червоних баклажанів, лагенарії, ангурії, люфи, чуфи, вігни, цукрового сорго, сочевиці, дайкону, чумизи тощо. Гарантуємо відповідь всім, хто надішле заадресований конверт.

332700, Запорізька обл., м. Оріхів-2
а/с № 1 — Тандем

...огірки Фенікс, Бригадний, Далекосхідний та ін.; помідори Зелені, Бархатні, Хурма та ін.; капуста, кабачки, кукурудза, квасоля, морква, перець, баклажани, тютюн турецький, конюшина та ін.; соняшник Гуллівер — білі зерна; алтей, скорцонера — насіння і розсада; квіти; суниці, земклуніка; смородина чорна, червона, золотиста, вишня повстиста і бессел. Безкоштовно надсилаю каталог, інструкції про вирощування.

Наталія Миколаївна Костенко,
245440, Сумська обл., м. Лебедин-3
вул. Щербакова, 61

...саджанці калини звичайної, лимонника китайського, лікарські трави на замовлення, тільки ті, що лікують серцеві захворювання та кровоспинні, а також трав'яний лікарський чай «Бальзам».

Віктор Степанович Єлецький,
313750, Харківська обл., Зміївський р-н,
сел. Комсомольське, вул. Дружби, 48/48

...насіння овочевих культур: цибуля-батун, цибуля-порей; цибуля духмяна, цибуля багатоярусна, шніт-цибуля; фізаліс межиканський і полуничний; солодкий перець (5 сортів), дайкон (3), помідори (30), огірки (10), цукіні (5), чуфа, стахіс, чина, дині, кавуни. Насіння кормових культур: амарант (5), сіда, чумиза, козлятник. Насіння пряносмакових культур.

Молодняк та інкубаційні яйця японських перепелів. Для замовлення надсилайте каталог у заадресованому конверті замовника.

Володимир Олександрович Сергеєв,
244035, м. Суми, а/с 56

...з 1995 р. насіння чорної моркви, фізалісу, амаранту, вігни, земляного горіха, хеномелесу, гумі, чорноплідної малини, а також перцю та помідорів, різноманітних за формою та кольором.

Можливий обмін на цінні рослини, таблетки радедорм, хлозепід, феназепам та різноманітний бартер.

О. В. Грогуль,
287020, Вінницька обл., м. Козятин,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27

...саджанці винограду зимостійкого (неукривного) і стійкого до хвороб, винних сортів високої якості: Подарунок Магарача, Донецький синій, Синій (грона великі, урожайний); Синій (надранній, солодкий); столових і білих (урожайний, сильнорослий), білих (дуже ранній, солодкий), білих (ранній, відмінного смаку). Саджанці порічок: Червоний хрест, Версальські (великі, солодкі), Голландські червоні; смородини: Золотиста, Білоруська солодка, карельська Бродторп: йошти (ягоди, як черешні): агрусу: Чорний Негус, жовтий ранній, фіолетовий пізній; ожини Агавам; вишні повстистої: жимолості Синій птах, Тетеревська; барбарису сильнорослого їстівного. Декоративні гарноквітучі чагарники: слива китайська трилопатева ф. махрова; дейція шорстка (ф. махрова, ф. сніжнобіла); спірея Бумальда; тамарикс білоквітковий; язмір (жасмин) Лемуана (великоквітковий, ф. махрова, білосніжний); вейгела, троянда витка червона; каприфоль рожева (дуже запашна); форзиція. Суниці великоплідні: Львівська рання, Редгаунтлет, Кардинал (дуже великі), Зенга Зенгана (пізні бордові). Вкладайте заадресований конверт.

М. Г. Білик,
290008, м. Львів, вул. Волова, 16, а/с 1509

Пропоную

Нове в картоплярстві

Шановні добродії!

Найбільший прибуток від своїх грошей ви матимете, якщо купите і впровадите у себе нову технологію вирощування картоплі під назвою: «Гігантизм бульб картоплі і висока врожайність».

В описі технології вперше публікується відкриття автора з вирощування картоплі, яке кожен може досить легко впровадити у своєму виробництві.

Технологія надсилається після попередньої оплати — перерахувати автору 110.000 крб. Лист писати не обов'язково. Усі матеріали технології пересилаються замовнику за рахунок автора технології.

Відповіді на всі питання з технології (хто її купить) безкоштовно.

Технологія дійсна на всій території України.

Кожного разу при листуванні вкласти конверт із своєю адресою і певною оплатою зворотної пересилки марками на конверті.

Технологія також читається, як художній твір.

Усі попередні замовлення виконані.

Адреса автора: 260550, Житомирська обл., смт Баранівка, вул. Робітнича, 4, кв. 3.
Анатолій Федорович Стадник

...насіння різнокольорових листкових салатів: головчастого, спаржевого, ромен; огіркової трави; різної капусти, моркви, анісу, кервелю, базиліку, сої, машу, спаржевої квасолі, гарбузів, багаторічної цибулі батун, запашної, багатоярусної, кімнатних та грунтових помідорів, огірків, перцю, вівсяного кореня, скорцонери, амаранту, ромашки лікарської, синюхи блакитної, переступеню, чорнокореня, барбарису, айви японської та багатьох інших пряних, овочевих, лікарських рослин. Висилаю каталог у конверті замовника.

Олександр Олексійович Кокамбо,
349315, Луганська обл. , м. Красний Луч,
вул. Р. Люксембург, 10-а

садивний матеріал до 200 сортів гладіолусів, 150 сортів тюльпанів; 50 сортів лілій, гіацинти. Для ознайомлення з каталогами — на 1 культуру надсилайте 1 підписаний конверт.

Г. П. Скоп,
253222, Київ, пр. Маяковського, 34, кв. 273

...гладіолуси 160 сортів (великоквіткові) по державних цінах.

Іван Олександрович Хотін,
251350, Чернігівська обл.,
м. Прилуки-8 , пров. Луначарського, 1

насіння огірків (75), помідорів (100), перцю (50) та інших овочевих культур, айстр.

О. І. Горохова,
343260, Донецька обл.,
м. Дружківка, вул. Ульянівська, 52

...садивний матеріал тюльпанів і сортових великоквіткових гладіолусів. Для відповіді вкладайте конверт із зворотною адресою.

Лідія Хомівна Березовська,
322201, Дніпропетровська обл.,
Магдалинівський р-н, с. Топчино

...якщо Ви хочете вирощувати шампіньйони, вешенку у себе на дачній ділянці, звертайтесь до нас. Ми Вам запропонуємо нескладну програму вирощування грибів. У нас Ви можете завжди замовити посівний матеріал (міцелій), готовий пророщений субстрат (шампіньйони, вешенка), препарати для боротьби із шкідниками у шампіньйонницях, спеціальні добавки для підвищення урожайності та багато іншого.

255710, м. Ірпінь, вул. Центральна, 113,
виробнича лабораторія, тел 58-016

...насіння: кімнатні огірки Ритова, люфа, ангурія, момордика, бамія. Отрутохімікати.

В. Г. Коцюба,
252084, Київ, Г. Мотикіна, 3, кв. 51

...недорого 500 найкращих сортів насіння, серед них є малопоширені.

Галина Павлівна Коц,
312142, Харків, селище Безлюдівка,
вул. Перемоги, 87, кв. 30

...за помірну плату насіння помідорів (250 сортів), перцю солодкого (40), огірків, цукіні, гарбузів декоративних та голонасінних, патисонів, ангурії, люфи, лагенарії, цибулі ріпчастої та порею, моркви, буряків, вівсяного кореня, скорцонери, чуфи, вігни, стахісу, бамії, цукрової тростини, лофанту анісового, базиліку, пажитника, фенугрека, квітів та інших культур. Надсилаю каталог у конверті замовника. Відповідь і виконання замовлення гарантую.

Кирило Платонович Гресь,
329711, Миколаївська обл.,
Веселинівський р-н, с. Нововоскресенка

...хто бажає мати у квартирі оазис квітуючих сенполій, пропонуємо садивний матеріал з великої приватної колекції. Брошура про вирощування та каталог — за оплату. Конверт для відповіді обов'язковий.

Антоніна Валентинівна Дейкун,
340004, м. Донецьк, вул. Артема, 154-4

...здаємо самотнім людям похилого віку будинок в селі (43 км від м. Одеси). Замість плати бажаємо мати допомогу в утриманні худоби (коза, кури).

Неля Іванівна Трубнікова,
270117, м. Одеса. вул. Заболотного, 24, кв. 117

...продаються кози зааненської породи.

Київ, тел. 517-18-41.

...насіння кращих сортів помідорів (200): Вибух, Раннє диво, Іосі-сан, Ісидзуні, Кардинал, Помідори для всіх, Аполлон, Лагідний, Зоряні, Аміко, Заказний, Жираф, Северянін; перцю (10): Андора, Король США, Каліфорнійське чудо, Ранге, Бразильський і Червоні велетні, Золотий фазан, Банан; огірків; кабачків: Зелена борода літній, Аеронавт; квасолі: Грибної, Вігна; фізалісу, дайкону, шпинату Утеуша, амаранту, айстр, суниці ананасної та інших культур.

Дмитро Данилович Кость,
м. Тернопіль, бул. Д. Галицького, 14, кв. 13

ХОЧУ ПРИДБАТИ

...по доступних цінах: саджанці колоноподібних яблунь, різних суниць, великоквіткових хризантем, гербери садової великої, йошти, смородини чорної Надія, щеплені цитрусові, батат, стахіс, гумі, насіння кактусів квітуючих.

Ганна Степанівна Федорова,
330117, м. Запоріжжя, вул. Ситова, 9, кв. 24

...вишню сакура, вішекс (авраамове дерево), клюкву, магнолію, мушмулу, пекап, шефердії, шовковицю, подофіли. Оплату гарантую.

М. І. Коваль,
290038, м. Львів, вул. Китайська, 8/63

...усі номери журналу «ДСГ» за 1989—1991 роки, а також № 9—12 за 1993 р. і № 7—12 за 1994 р. Оплата за домовленістю.

Наталія Русин,
295331, Закарпатська обл.,
Міжгірський р-н, с. Розтока, 77

ЖОВТЕНЬ

До 8 жовтня Місяць зростає,

КОЗЕРІГ
1 (4.03) — 3 (7.01)

Продовжують готувати ями для висаджування плодових і ягідних рослин. Для яблуні, груші, волоського горіха копають ями діаметром 80—100 см, глибиною 60 см, для кісточкових — відповідно 80 і 50 см. У кожну яму вносять 250 г суперфосфату, 100 г калійної солі та аміачної селітри і 8—10 кг перегною. Органічні і мінеральні добрива рівномірно перемішують із вийнятою землею і засипають ями на 2/3 об'єму на конус.

Проводять перше висаджування озимого часнику. Висівають насіння салату в теплицях.

За народними прикметами

Ярини (1 жовтня). Якщо на Ярини відлетять журавлі, то через два тижні чекай морозів, а як затримаються — зима раніше себе не покаже.

Трохима (2). З 2 по 10 жовтня пасічники переносили в омшаники (погребки) вулики. При цьому спостерігали: якщо бджоли старанно позаліплювали вічка воском чи прополісом — зима буде суворою, а коли злегка, то теплою.

ВОДОЛІЙ
3 (7.01) — 5 (10.35)

Ділять на часточки головки озимого часнику, щоб висадити їх через 4—5 днів. Ділянку під цю культуру перекопують на глибину 27—30 см з одночасним внесенням добрив — відро перегною, 9 г азотних і по 6 г калійних і фосфорних на квадратний метр. Пам'ятайте, що внесення добрив позитивно вплине не тільки на майбутній урожай, а й на якість та зберігання часнику.

Готувати ділянки під озимі культури можна і в наступні дні, однак висаджувати й висівати їх астрологи рекомендують лише у сприятливі дні.

Здійснюють осінні роботи в теплицях і парниках для вирощування розсади овочевих культур.

За народними прикметами

Дениса (3). Північний вітер — на холод, південний — на тепло, західний — на мокречу, а східний — зимно, але сонячно.

Кіндрата (4). Різкий північно-східний вітер — на холодну зиму.

РИБИ
5 (10.35) — 7 (15.46)

Готують ділянки під овочеві культури наступного року. Для цього з ділянок, де у серпні — вересні зібрано урожай, згрібають рештки листя і бадилля, бур'яни, переносять їх у компостну яму, а уражені хворобами спалюють. Після цього грунт перекопують, вносять добрива з розрахунку: відро перегною на квадратний метр і 6 г азотних та по 4—6 г калійних і фосфорних на 10 кв. метрів. Якщо осінь посушлива, проводять вологозарядковий полив, ділянку боронують і знищують на ній проролі бур'яни.

Закінчують збирати яблука і груші пізніх сортів, а також коренеплоди.

За народними прикметами

Фотія (5). Якщо листя з берези ще не опало, то сніг ляже пізно; коли ж дерева звільнились, то наприкінці січня буде тривала відлига.

Зачаття Івана Предтечі (6). Намагалися нічого не заготовляти на зиму, бо почорніє. Дівчата й жінки з цього дня бралися за рукодільництво — пряли, ткали, вишивали.

На Предтечі тулися до печі.

ОВЕН
7 (15.46) — 9 (23.03)

Повний Місяць — 8 (18.51).
З 8 по 24 жовтня Місяць убуває.

Висівають під зиму насіння катрану степового рядковим способом з міжряддями 70 см. Норма висіву — 10—13 г на 10 квадратних метрів, глибина загортання — 2—3 см. Висівають у теплицях салатну капусту, по 9—10 г насіння на квадратний метр.

Розпушують грунт у міжряддях суниці. Готують садильні ями під плодові дерева.

Згрібають обпале листя і складають його у компостні купи.

За народними прикметами

Єфросинії (8). Цей день у народі ще називали «капустником», бо, за повір'ям, пошаткована капуста мала довго й добре зберігатися.

Не треба в капусту й олії, як пошаткуєш на Фросинії.

Коли на Єфросинії тепла погода, то ще тепло триватиме три тижні.

ТІЛЕЦЬ
9. (23.03) — 12 (9.08)

Висаджують озимий часник — приблизно за місяць до настання сталих морозів, щоб за цей період він укорінився, але не встиг зійти. Маса зубка сортів, які не стрілкують, повинна бути не менше 2—3 г, стрілкуючих сортів — 4—6 г. Прикопують на зиму садивний матеріал кісточкових дерев, обліпихи, висаджують кущові культури — смородину, агрус, порічки, малину. Обрізують кущові рослини.

За народними прикметами

Івана Богослова (9). Завершували всі польові роботи.

На Богослова дощ зі снігом — у січні тричі йтиме дощ, сонячно і тепло — червень буде дощовий і холодний.

БЛИЗНЮКИ
12 (9.08) — 14 (21.20)

У північних областях України викопують добре розвинуті здорові маточники білоголової капусти. На півдні це роблять, як правило, у третій декаді жовтня. Перед закладанням на зберігання листки розетки обрізують, залишаючи 3—4 біля качана. Зберігають маточники у підвалах, погребах. Закінчують збирання картоплі, столових буряків та інших пізньостиглих овочів.

За народними прикметами

Покрова (14). Яка погода на Покрову, такою буде і зима.

Покрова всю землю покриває листям або снігом.

РАК
14 (21.20) — 17 (9.48)

Третя чверть Місяця — 16 (19.27)

Якщо листя хрону вже стало розсіченим (ознака достигання), рослину якомога глибше — до 50 см — підкопують, корені висмикують і сортують: основні — завтовшки не менше 2 і завдовжки 20—30 см — очищають від кореневих наростів, протирають і готують до переробки або на реалізацію, а тонкі закладають на зберігання для висаджування навесні.

Висівають насіння редиски в грунт у плівкових теплицях. Норма висіву — 5—6 г на квадратний метр.

ЛЕВ
17 (9.48) — 19 (20.11)

Скошують надземну частину щавлю та інших рослин, які готують до зимівлі, глибоко розпушують міжряддя з одночасним удобренням з розрахунку 3 відра перегною на 10 кв. м.

Не рекомендується сіяти й садити, а також обрізувати дерева.

ДІВА
19 (20.11) — 22 (3.23)

Висаджують центрофільні, ремонтантні та гібриди зимостійких троянд. Викопують маточники хризантем для живцювання і закладають у поглиблені парники і підвали. Висівають у грядки або посівні ящики свіжозібране насіння еремуса. Висаджують цибулини гіацинтів на глибину 12—15 см на легких грунтах і на 10—12 см — на важких. Віддаль між цибулинами 7—10 см, між рядками — 20—15 см.

Пересаджують лілії. Основним способом розмноження є розсаджування дочірніх цибулин на глибину 5 см. Висаджують цибулини мишачого гіацинта. Прикопують та вкривають від морозів троянди. Висівають насіння гвоздики в грядки. Розмножують армерію насінням, висіваючи його в грядку.

За народними прикметами

Сергія Послушного (20). З цього дня вже чекали зими.

Земля вкриється сніжком, то через місяць буде справжня зима.

Якова (22). Зима стає на ноги. Можна сподіватися і на сніжну крупу.

Після Якова тепла ніякого.

ТЕРЕЗИ
22 (3.23) — 24 (7.13)

24 (7.36) — Новий Місяць.
З 24 жовтня по 7 листопада Місяць зростає.

Готують ділянку для висіву кропу

та інших зеленних і овочевих культур під зиму. Добре розмістити посіви кропу на ділянці, з якої зібрано урожай у серпні-вересні.

24 жовтня не рекомендується сіяти й садити — Новий Місяць.

За народними прикметами

Євлампія (23). Куди ріжки Місяця покажуть, звідти будуть дути вітри.

СКОРПІОН
24 (7.13) — 26 (8.51)

25 жовтня висівають насіння салату, щавлю і кропу під зиму (перед замерзанням грунту). Добре розвиватиметься салат на ділянці після картоплі, помідорів, огірків та інших культур, під які були внесені високі дози органічних добрив. Схема сівби 60+40+40 см. Норма підзимового висіву насіння головчастого салату — 3—4 г на 10 кв. метрів, глибина загортання — 2 см. Ділянку після сівби салату прикотковують.

СТРІЛЕЦЬ
26 (8.51) — 28 (10.11)

Перебирають закладені в підвали та інші прохолодні й провітрювані приміщення помідори, перець солодкий, баклажани і інші овочі, термін зберігання яких від 2—3 тижнів до 2 місяців. Дбають про відповідність температури, вологості та інших умов, які передбачені технологією тривалого зберігання овочів, коренеплодів, баштанних, плодів саду.

Висаджують у заздалегідь (за 10—12 днів) підготовлені ями деревця яблуні й груші.

За народними прикметами

Євфимії (28). Як зачнеться на Євфимку моква, то аж до морозів трива.

КОЗЕРІГ
28 (10.11) — 30 (12.18)

Висівають у відкритий грунт під зиму насіння салату. У теплицях висівають крес-салат, щоб зібрати врожай його через 2—3 тижні.

Розкладають принади для мишей, видаляють обпале листя, обрізують кущі, пригинають пагони малини на зиму.

Обгортають штамби дерев від пошкодження гризунами взимку та від сонячних опіків. Добре було б побілити штамби й гілки водною сумішшю вапна й мідного купоросу.

За народними прикметами

Осія (30). В цей день колесо з віссю прощається.

ВОДОЛІЙ
30 (12.18) — 1.11 (16.11)

31 (0.18) — перша чверть Місяця.

Нічого не сіють і не висаджують, не обрізують дерев. Зате добре було б знищити бур'яни, що зійшли на підготовлених ділянках під наступний урожай. Продовжують згрібати й складати в компостні ями обпале листя, бур'яни. Невикористаний компост накривають толем, руберойдом або старою плівкою, щоб він не перемерз взимку.

За народними прикметами

Луки (31). До Луки не везуть сіна з луки.

У номері:

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 9, вересень, 1995 р.
Видається з січня 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 14.07.95. Підписано до друку 16.08.95.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб.,
7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 132 000 прим. Зам. 0118509.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г,
тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

Індекс 74142

Кюел 7

Лікарські трави — на службу здоров'я людини!

За місцем вашого проживання у заготівельні пункти Укоопспілки можна здати лікарську рослинницьку сировину.

(Перелік лікарських рослин і умови їх заготівлі читайте в цьому номері журналу).

Якщо ви скооперуєтесь з сусідами і зберете достатню кількість (біля 2 тонн і більше) сировини, напишете або зателефонуєте на завод «Лікарські трави», то це підприємство може забрати сировину своїм автотранспортом.

Адреса: 262001, м. Житомир, вул. Київське шосе, 21. Тел. (0412) 36-60-85; м. Київ (044) 228-58-24.

ISSN 0235—6368. Дім, сад, город. 1995. № 9. 1—32